

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітній ступінь (магістр)

на тему:

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У
СЛУЖБАХ СПРАВАХ ДІТЕЙ

Виконала: студента II курсу, 262 групи
заочної форми навчання
спеціальності 231 Соціальна робота
Освітня програма «Соціальна робота»
Олійник Н. А.

Керівник: доктор філософії, доцент
Моргай Л. А.

Рецензент:
канд. пед. наук, доцент
Матрос О. О.

Умань – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ	7
1.1. Основні аспекти розвитку соціальної роботи в Україні.....	7
1.2. Зарубіжний досвід підготовки фахівців із соціальної роботи.....	22
РОЗДІЛ ІІ. СТАН РОБОТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБАХ У СПРАВАХ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ	45
2.1. Діяльність соціальних працівників у Службах справах дітей.....	45
2.2. Аналіз результатів експериментального дослідження Джуринської Служби у справах дітей	52
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Сьогодні – надзвичайно важке, тому робота соціальних працівників є надважливою, основна мета якої полягає у наданні людині допомоги і підтримки у вирішенні її проблем, забезпечення соціального захисту кожного члена суспільства [28].

Потрібно зауважити, що соціальна робота у нашій державі здійснюється в умовах війни, тому є досить нестабільною. Держава через соціальну політику бере на себе найважливіші функції із забезпечення прав людини у соціальній галузі.

Соціальна робота – професійна діяльність соціальних інституцій, державних та недержавних організацій, груп і окремих індивідів із надання допомоги у здійсненні успішної соціалізації особам чи групам людей у випадках, коли за відсутності належних умов у суспільстві або особистих вад їхня соціалізація утруднюється, призупиняється або відбувається у зворотному напрямі (десоціалізація) [51, с. 16]

Професійна соціальна робота – один з основних способів реагування суспільства на нову соціальну ситуацію, її завдання, проблеми, можливості [28].

Соціальний працівник – це професійно-підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи та виконує різноманітні види соціальної роботи. Професія соціального працівника спрямована на соціальну спеціалізовану діяльність, об'єктивно-необхідну для функціонування державних і громадських систем соціальної допомоги різним категоріям населення, для реалізації життєвих, потенційно закладених у кожній людині сил для самозабезпечення та саморозвитку [14].

Коли людина зіштовхується із важкими життєвими обставинами, то обов'язково має звернутися до спеціальних установ (закладів), щоб її надали допомогу. Найчастіше – це соціальні служби [28]. У даному випадку це – Служби у справах дітей.

Служби у справах дітей – це уповноважений орган виконавчої влади, який створює орган виконавчої влади й орган місцевого самоврядування для забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей на відповідній території [14]. Служба у справах дітей покликана надавати допомогу особам віком до 18 років, котрі зазнали або можуть зазнати насильства чи жорстокого поводження.

Питання професійної діяльності соціальних працівників у Службах справах дітей є надзвичайно важливим і актуальним в сучасному суспільстві. Соціальні працівники, які працюють з дітьми, відіграють важливу роль у забезпеченні добробуту та безпеки дітей, які можуть опинитися в складних ситуаціях. Вони працюють з дітьми, які пережили насильство, злочини, зловживанням алкоголю, наркотиками, або опинилися сам на сам з іншими проблемами.

Враховуючи складність сучасного світу та постійні зміни в суспільних та сімейних структурах, розуміння та вдосконалення професійної ролі соціальних працівників у справах дітей стає критично важливим завданням для забезпечення дітей належним захистом та підтримкою в складних життєвих обставинах. У цьому контексті, вивчення та розгляд цієї теми має на меті розкрити різноманітні аспекти професійної діяльності соціальних працівників у роботі з дітьми, а також виділити важливі виклики та можливості, які стоять перед цією професійною групою в наш час.

Проведений нами аналіз джерел та публікацій показав, що питання діяльності роботи соціальних працівників у Службах справ дітей є відкрите для дослідження.

Про професійну діяльність соціальних працівників Служб у справах дітей є вагома кількість праць, зокрема таких науковців як: Т. Семигіної, М. Лукашевич, В. Корнешук, Ю. Колодійчук, М. Боделан та ін., це все засвідчує те, що дана тематика для дослідження є актуальною на сьогодні.

Не можливо визначити, на скільки дана тема розкрита у працях авторів, це і зумовило вибір теми дослідження – **«Професійна діяльність соціальних працівників у Службах справах дітей»**.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз та експериментально перевірити особливості професійної діяльності соціальних працівників Служб у справах дітей.

Об’єкт дослідження – процес професійної діяльності соціальних працівників Служб у справах дітей.

Предмет дослідження – професійна діяльність соціальних працівників Служб у справах дітей.

Відповідно до теми та мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати основні аспекти розвитку соціальної роботи в Україні;
2. Висвітлити зарубіжний досвід підготовки фахівців із соціальної роботи;
3. Розкрити діяльність соціальних працівників у Службах справ дітей;
4. Провести та описати експериментальне дослідження на базі Джуринської Служби у справах дітей.

Методи дослідження. Для розв’язання завдань дослідження використовувалися такі методи:

– *теоретичні*: аналіз психологічної та педагогічної літератури з метою з’ясування сутності, особливостей, критеріїв і показників роботи соціальних працівників у Службах у справах дітей;

– *емпіричні*: спостереження, бесіда; за допомогою педагогічного експерименту провести та описати роботу соціальних працівників у Службах у справах дітей;

– *експериментальні*: з метою виявлення, обґрунтування, перевірки ефективності умов підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у службах у справах дітей.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на

базі Джуринської Служби у справах дітей, Жмеринського району, Вінницької області.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що фактичний матеріал, основні положення і висновки дослідження можуть бути використані як навчально-методичне забезпечення курсів: «Теорія соціальної роботи», «Вступ до спеціальності», «Соціальна робота з різними соціальними групами клієнтів», при написанні наукових робіт та навчальних посібників із спеціальностей 231 Соціальна робота та 232 Соціальне забезпечення.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження висвітлювались на всеукраїнській конференції – «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (4 жовтень 2022 р., м. Умань); II-й Всеукраїнській студентській науково-практичній онлайн-конференції «Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни» (2 березня 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано одноосібно 2 тез доповідей автора.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел – 78, додатків 6.

Загальний обсяг тексту магістерської роботи становить 95 сторінки, із них обсяг основного тексту 66 сторінок.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

1.1. Основні аспекти розвитку соціальної роботи в Україні

В Україні сфера соціальної роботи переживає активний розвиток та трансформацію, відіграючи важливу роль у покращенні якості життя громадян. Зростаючі потреби суспільства в підтримці та соціальних послугах ставлять перед цією галуззю важливі завдання та виклики. В даному розділі будуть розглянуті основні аспекти розвитку соціальної роботи в Україні, зокрема зміни у законодавстві, роль громадських організацій, тенденції в професійному підготовці соціальних працівників та інші важливі аспекти, які визначають подальший шлях розвитку цієї галузі. Розгляд цих питань допоможе краще зрозуміти сучасний стан соціальної роботи в Україні та її перспективи на майбутнє.

Головною метою соціальної роботи є надання допомоги різним соціальним групам, які опинилися у складних життєвих обставинах (далі – СЖО). Існує низка чинників, які найчастіше призводять до виникнення таких ситуацій [32]:

1. Економічні кризи та соціальні труднощі, такі як зниження рівня життя, зростання бідності сімей, погіршення умов утримання дітей, скорочення соціальної інфраструктури, зменшення соціальних гарантій для сімей з дітьми і проблеми з житлом.

2. Психологічні та педагогічні фактори, що включають в себе внутрішньо-сімейні конфлікти, недбале ставлення батьків до виховання дітей, відчуження між поколіннями тощо.

3. Біологічні фактори, такі як фізичні або психічні хвороби батьків, різні форми залежності від шкідливих звичок, спадкові захворювання у дітей, а також наявність в сім'ї дітей з інвалідністю.

4. Існують різні підходи до класифікації отримувачів соціальних

послуг. Зокрема, їх можна групувати за загальними ознаками, такими як стать, вік і соціальний статус людини, або за специфічними характеристиками, такими як проблеми зі здоров'ям, статус інвалідності, статус сиріт або дітей, які позбавлені батьківського піклування, втрата роботи та інші подібні фактори [32].

Потрібно зауважити, що в Україні діяльність у сфері соціальної роботи з вразливими категоріями населення регулюється відповідним законодавством – Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». У цьому законі встановлено чіткі правила щодо того, хто може здійснювати соціальну роботу, які завдання і обов'язки мають відповідні соціальні структури, а також визначено основні принципи, сфери та рівні проведення соціальної роботи. Закон також встановлює напрями державної політики у цій сфері, зокрема, щодо сімей, дітей і молоді, і визначає поняття «оцінка потреб» [32].

До 2014 року соціальні послуги надавалися різними секторами – державним, комунальним і недержавним. До державного сектору належали організації, які були підпорядковані центральним органам державної влади. Комунальний сектор включав в себе заклади і установи, які підпорядковані органам місцевого самоврядування. До недержавного сектору відносилися благодійні фонди, релігійні та громадські організації, а також фізичні особи. Соціальні послуги поділялися за способом надання на базові, комплексні, технічні та екстрені [32].

Всі ці дані демонструють важливі зміни у системі соціальної роботи в Україні і її регулюючому законодавстві до 2014 року та після його прийняття.

Когорта дослідників соціальної роботи описували основні тенденції розвитку з огляду на соціально-педагогічні та профілактичні проблеми. Представники Школи соціальної роботи – Т. Семигіна, Н. Кабаченко, О. Савчук приділяли увагу в своїх дослідженнях саме тенденціям, труднощам та перспективам розвитку системи соціальної роботи та соціальних послуг.

Однак, слід зауважити, що дані вчені більшу увагу приділяли

методикам роботи у формуванні системи соціальної роботи [32].

Узагальнюючи, можна сказати, що існує значна кількість наукової літератури, яка розглядає функціонування системи соціальної роботи в Україні. Однак, багато з цієї інформації є застарілою через важливі зміни, що відбулися після 2014 року, коли була започаткована реформа децентралізації.

Суть цієї реформи полягає в передачі владних повноважень та фінансових ресурсів з державних органів до органів місцевого самоврядування. Головною метою цієї реформи є створення ефективного та прозорого управління на регіональному рівні та забезпечення доступних та якісних послуг для мешканців громади.

У контексті цієї реформи було визначено кілька ключових завдань, включаючи створення належних умов для надання послуг в громаді, впровадження комплексного підходу до надання соціальних послуг, реалізацію сімейно-орієнтованого підходу з метою профілактики соціального сирітства, а також впровадження системи оцінки та моніторингу послуг з урахуванням їхньої адресності [32].

Відповідно, виникла необхідність внесення змін до основних нормативних документів, зокрема до Закону України «Про соціальні послуги» (2003). Такі дії були розпочаті на державному рівні, з підготовка нової редакції Закону України «Про соціальні послуги», реєстраційний номер 4607 від 06.05.2016.

Зокрема, у цьому проекті йшлося про основні організаційно-правові засади функціонування системи соціальних послуг та їх спрямованість на профілактику виникнення СЖО, сприяння їх подоланню чи мінімізації негативного впливу на особисте життя. Проект закріплював низку нових термінів (у тому числі «ведення випадку», «вразливі групи населення», «мінімальний базовий комплекс соціальних послуг» «державний стандарт соціальної послуги», «соціальне замовлення», «супервізія» тощо), а також містив положення щодо цілей і принципів системи надання соціальних послуг, прав та обов'язків отримувачів і надавачів соціальних послуг,

процедури та порядку надання таких послуг [32].

Особлива увага в системі соціальних послуг належить організації механізму впровадження. Відповідно, центральним органом державного управління, який розвивав сферу соціальної роботи до 2011 р. було визначено Міністерство сім'ї, молоді та спорту, а після 2012 р. ці повноваження перейшли до Міністерства соціальної політики [32].

До складу Міністерства соціальної політики входили структурні підрозділи облдержадміністрацій, до яких належали управління праці та соціального захисту населення та служби у справах дітей. В свою чергу, до даних підрозділів входила достатньо розгалужена система закладів та установ, які надавали соціальні послуги населенню: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (далі – ЦСССДМ); територіальні центри соціального обслуговування громадян (соціальних послуг); центри професійної, медичної та соціальної реабілітації інвалідів; притулки для неповнолітніх; центри соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх; будинки нічного перебування бездомних громадян; центри обліку бездомних громадян.

Однак, на думку деяких дослідників, складна ієрархічна структура таких закладів і організації не дозволяла якісно надавати соціальні послуги, оскільки доволі часто вони були територіально недоступними, особливо для отримувачів в сільській місцевості. Крім цього, незважаючи на значну кількість закладів, які надавали соціальні послуги, клієнтам було важко зрозуміти до якої установи чи організації слід звернутися для їх отримання. Також, існувала надмірна монополія державних установ, що звужувало ініціативу громадського сектору [32].

Існувала проблема обмеженості фінансування соціальних установ, що негативно впливало на якість надання соціальних послуг. В умовах обмежених фінансових ресурсів постало питання про збільшення кількості недержавних організацій, які за рахунок конкуренції з державними установами могли б покращити надання соціальних послуг і зменшити їх вартість [32].

Деякі дослідження свідчать про недостатню кількість соціальних працівників, особливо в сільській місцевості, та обмежені фінансові можливості громад для організації якісних соціальних послуг. Проблемою постала відсутність єдиного реєстру надавачів і отримувачів соціальних послуг, що уповільнювало процес надання соціальних послуг населенню [32].

В Україні протягом періоду Незалежності склалася система соціальної роботи, яка базувалася на розгалуженій мережі соціальних установ із державною та комунальною формою власності. Ця система функціонувала до 2011 року, із подальшими змінами, що настали після реформи центральних органів влади. Ці зміни призвели до переходу до нового способу організації надання соціальних послуг населенню, виконання яких відбувається безпосередньо в громаді.

Отже, ми описали основні аспекти розвитку соціальної роботи в Україні, але для загального висвітлення даного параграфу, ми повинні описати історію розвитку соціальної роботи в Україні. Зробити детальний опис та розкрити етапи розвитку і становлення соціальної роботи в Україні, її історичний феномен.

Соціальна робота має свою історію та логіку розвитку, схожу на будь-який інший вид діяльності. Проте, визначення точної дати її виникнення виявилось проблематичним завдяки різним точкам відліку, якими оперують науковці. Ця незважають на те, що соціальну роботу часто асоціюють із програмами суспільної допомоги, традиціями доброчинності та волонтерства.

Як історичний феномен, соціальна робота пройшла довгий еволюційний шлях. Сформування передумов для її виникнення пов'язане з виникненням благодійності. Благодійність розглядається як вияв співчуття до потребуючих, де приватні особи надають матеріальну допомогу тим, хто її потребує. Історія благодійності має давні коріння і дійшла до нас із глибокої старовини. Співчутливе ставлення до бідних та бездомних, а також прості форми благодійництва, як-от роздача їжі і одягу, існували в обрядовості

східних слов'ян ще в VII–VIII століттях, в період існування союзів племінних князівств [27].

Історію становлення соціальної роботи можна поділити на декілька періодів.

Перший період історії становлення соціальної роботи хронологічно пов'язують із виникненням у IX ст. давньоруської держави й утвердженням християнства як державної релігії (988 р.), коли надання допомоги хворим, убогим та іншим нужденним верствам населення стало однією із форм реалізації християнської заповіді любові до ближнього. Серед основних форм благодійництва у період Київської Русі особливого значення набула княжа благодійність. Крім роздачі милостині, це було «годування» нужденних на князівських дворах, облаштування притулків для калік тощо. В цілому маємо підстави весь період князівського благодійництва в Київській Русі розподілити на три основні етапи. У основу періодизації покладено значення благодійницької діяльності окремих князівських родів [27].

– перший період хронологічно збігається з князюваннями Олега і Святослава (882–972 рр.;

– другий охоплює правління Володимира Великого і Ярослава Мудрого (980–1054 рр.;

– третій період датується 1113–1132 рр. – період князювання Володимира Мономаха та його сина Мстислава Володимировича [27].

Іншим шляхом соціальної підтримки потребуючих в цей період була діяльність церков і монастирів. У 996 році великий князь Володимир Святославич видає Статут, який встановлює, що соціальна допомога для потребуючих покладається під покровительство церкви. Ця ініціатива призвела до створення на Русі численних годувалень, притулків та інших благодійних установ. Після наступу Батиєвого царства, православна церква стала основним джерелом допомоги для потребуючих.

Другий період розвитку княжої благодійності відзначився в історії південно-західного Галицько-Волинського князівства в XII–XIII століттях.

Серед галицьких князів виділялися Ярослав Осмомисл, Данило Галицький і Володимир Волинський своєю особливою активністю у благодійництві. Після занепаду Києва Галицько-Волинське князівство стало важливою опорою української державності і успадкувало значну частку культурно-освітньої спадщини Київської Русі. Це сприяло збереженню української культурної ідентичності та відновленню основних напрямків соціальної благодійності [27].

Третій період розвитку соціальної роботи припадає на час входження України до складу Речі Посполитої. З XVI ст. осередками відродження православ'я, а отже, і організованої благодійницької діяльності стали братства. Вони завоювали повагу й широку популярність, опікуючися вдовами й сиротами своїх померлих членів, підтримуючи шпиталі й надаючи своїм членам безвідсоткові позики. Іншим напрямом соціально-благодійницької діяльності братств стала освітня справа і, зокрема, відкриття шкіл та організація в них безплатного навчання при досить демократичному шкільному устрої (школи були відкриті для всіх верств населення) [27].

Під час Козацької епохи в Україні було відзначено значний розвиток соціальної благодійності. В період між XVI і XVII століттями сформувалися основи соціальної козацької педагогіки, яка відзначалася акцентом на захисті потреб, інтересів та прав як окремих особистостей, так і груп людей.

Основною концепцією організації шкільної освіти, включаючи полкові, січові школи і школи джур, був принцип соціальної благодійності. Цей принцип виявився в створенні безкоштовної та демократичної за формою освіти, включаючи навчання дітей-сиріт, яких зазвичай усиновлювали і виховували курені козаків. Курені також забезпечували матеріальну допомогу сім'ям загиблих козаків.

Зазначаючи важливість розглянутої інформації щодо перших трьох періодів соціальної роботи в Україні як передумов її становлення, важливо відзначити, що офіційне та законодавче закріплення соціальної роботи в Україні почалося лише у другій половині XVII століття, що є четвертим

етапом її розвитку. У цей період, внаслідок посилення централізованої влади, державне сприяння стало однією з ключових складових соціальної роботи. Наприклад, у 1670 році в Російській імперії, до складу якої входила Україна, було створено Приказ створення богаділень, що подальше знайшло відображення у постановах Земського собору в 1681 році щодо практичної реалізації цих завдань [27].

Особливо активно зазначена робота проводилася у першій чверті XVIII ст., що позначило п'ятий етап соціальної роботи в Україні. У той час активно формувалася державна політика, спрямована на надання матеріальної та іншої допомоги нужденним, було створено мережу світських соціальних установ, а з іншого – вийшли такі закони, як, наприклад, «Про заборону жебрацтва» (1712) та «Про визначення жебраків соціально небезпечним елементом» (1721), що, власне, стало деякою суперечністю цього етапу соціальної роботи. Так чи інакше, а саме за петровських часів було закладено фундамент інституту соціальної роботи і здійснено значний крок уперед у підвищенні ролі державного регулювання щодо організації призріння.

Наступним етапом в реалізації ідеї створення системи державного призріння було заснування спеціальних губернських приказів громадського призріння під час губернської реформи 1775 року. Створення таких структур було проведено у 42 губерніях Російської імперії за часів правління Катерини II, включаючи кілька губерній на території малоросії [27].

Спеціальні губернські прикази громадського призріння відповідали за різні аспекти соціальної підтримки та служби громади. Їх компетенція включала в себе нагляд і організацію діяльності народних шкіл, сирітських будинків, лікарень і шпиталів, богаділень для малозабезпечених осіб та літніх людей, а також будинків для інвалідів і громадських їдалень. З державного бюджету призначалася сума у 15 тисяч карбованців для фінансування їхньої роботи. Крім цього, вони мали право користуватися відсотками від нерухомості та отримувати прибутки від місцевих промислових підприємств для формування власного бюджету [27].

Однак суперечністю періоду стало те, що державні соціальні установи були спроможними надати допомогу лише частині нужденних. Тому уряд сприяв виникненню філантропічного напрямку – різноманітних товариств, що підтримували як церковну, так і приватну благодійність. Серед найбільш відомих товариств, що функціонували на 1850 р., можна назвати: Виховне товариство шляхетних дівчат, Вільне економічне товариство, Відомство установ імператриці Марії (ним було засновано інститути шляхетних дівчат, спрямовані саме на підтримку освіти дітей збіднілих дворянських родин), Імператорське людинолюбиве товариство, Комітет піклування про поранених [27].

Загалом XVIII – перша половина XIX ст. – це період становлення і розвитку державного призріння. Особливістю цього етапу стала поява і відструктурування адресної допомоги нужденним, що згодом перетворилося на стійку тенденцію, реалізовану і в наші дні. Це, перш за все, допомога інвалідам, людям похилого віку, хворим, сиротам тощо [27].

Саме становлення історії соціальної роботи на Україні датується початком XX століття, саме тоді розпочався перехід від благодійності до професіоналізму, починають виникати перші навчальні заклади із соціальної роботи для жінок.

Після Жовтневої революції весь суспільний сектор піддався строгому контролю з боку держави. Наприклад, у 1919 році Раднарком УРСР випустив декрет про націоналізацію всіх благодійних установ, які раніше належали приватним особам чи благодійним організаціям. Згідно з цим декретом, приватні та громадські установи передавалися під управління Наркомсоцзабезу УРСР та його регіональних органів. До 1941 року в межах Наркомсоцзабезу УРСР існувало 154 будинки-інтернати для літніх людей і інвалідів, а також 22 дитячі будинки-інтернати.

Важливо зауважити, що ці стаціонарні заклади важко включити до категорії соціальної роботи, оскільки вони функціонували на основі інших принципів, відмінних від тих, що були загальноприйняті в сучасній професійній соціальній роботі [27].

Соціальна робота розпочала свою діяльність у чотирьох основних сферах: освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення і внутрішніх справ. Деякі подібні функції також були делеговані партійним, комсомольським і профспілковим організаціям. Проте вся ця система була зорієнтована на відомчий і бюрократичний підхід, що, в багатьох випадках, обмежувало її ефективність.

Постулатом того часу було переконання, що соціалістичні відносини автоматично призведуть до подолання проблем, таких як злочинність, алкоголізм, психічні розлади, бідність і нищитні умови життя. Для забезпечення матеріального благополуччя використовувалася централізована система державного регулювання зайнятості, заробітної плати, житлового господарства, освіти і охорони здоров'я. Це спричинило віру в те, що інститут соціальної роботи в Україні виконував колективні завдання забезпечення загального благополуччя» [27].

Фактично єдиною недержавною організацією, що надавала соціальні послуги, було Українське Товариство Червоного Хреста, створене на з'їзді, що відбувся 15–18 квітня 1918 р. у приміщенні Маріїнської общини. У його роботі взяли участь представники Союзу міст і медико-санітарних організацій Союзу земств. Маріїнсько-Благовіщенську громаду не випадково було обрано для з'їзду, бо вона вирізнялася з-поміж інших активною діяльністю. При ній у 1877 р. було створено перші в Україні курси сестер милосердя, збудовано благодійну амбулаторію, лікарню, аптеку. Новостворене товариство звернулося до уряду з проханням передати під його юрисдикцію майно установ російського Червоного Хреста на території республіки. До функцій товариства входили допомога біженцям, інвалідам, дітям-сиротам, військовополоненим, боротьба з тифом та іншими масовими інфекціями, створення шпиталів, пунктів харчування, санітарна освіта серед населення. Під час голоду 1921–1923 рр. воно організувало сотні безкоштовних їдалень, видало селянам мільйони продовольчих пайків [27].

У проміжку 1920-х років було споруджено значну кількість

спеціалізованих установ, таких як будинки для безпритульних, протиепідемічні диспансери та амбулаторії. Зусилля Українського Товариства Червоного Хреста призвели до функціонування 119 медичних закладів, 206 профілактичних та дитячих установ, а також до відкриття 400 аптек і магазинів санітарного спрямування.

У роки Другої світової війни та у повоєнний час Товариство Червоного Хреста спільно із санітарними установами та медичною громадськістю підтримувало мережу лікувальних закладів, лазень, їдалень, реабілітаційних закладів, здійснювало профілактичну роботу, пропагувало санітарну культуру. У перші повоєнні роки сандружини Червоного Хреста взяли шефство над ветеранами-інвалідами, матерями загиблих, солдатськими вдовами – допомагали їм у господарстві, забезпечували продуктами, здійснювали медичне обслуговування, підтримували морально [27].

За радянських часів система соціальної допомоги була віддана на відкуп чиновникам, і соціальні проблеми людей або не розв'язували, або ігнорували з ідеологічних міркувань, а державна система соціальної допомоги, створена за відсутності благодійних організацій, обмежувалася рамками соціального забезпечення і надавала мінімум соціальних гарантій.

Радянська система соціального забезпечення, фінансована за рахунок державного бюджету, виявилася далекою від ідеалу. Вона була нецільовою та базувалася на патерналістичній моделі. В цей час, педагоги в школах та медичний персонал в медичних закладах виконували завдання, які в інших країнах традиційно належать до сфери компетенції соціальних працівників.

Люди похилого віку та інваліди або перебували у великих медичних інтернатах, або оточувалися удома своїми родичами; особи з залежністю від психоактивних речовин направлялися на примусове лікування. Соціальні установи не мали професійно підготовлених соціальних працівників. Замість належного наукового і теоретичного обґрунтування, система соціального захисту оперувала звичайними постановами та партійними документами, які визначали долю осіб, які потребують допомоги.

Ситуація в соціальній сфері почала змінюватися у 1980-ті роки.

По-перше, виникали нові державні соціальні служби, призначені для надання послуг за місцем проживання. Так, 1985 року Міністерство соціального забезпечення УРСР видало наказ про проведення експерименту із соціально-побутового обслуговування самотніх непрацездатних престарілих громадян, які потребують термінового стороннього догляду та допомоги в домашніх умовах.

По-друге, у 1980-х роках погіршилося матеріальне становище значної частини населення країни. А, як відомо, потреба в соціальній роботі зростає саме під час соціальних та економічних криз, бо в таких умовах з'являється чимало людей, котрі не можуть обійтися без допомоги від інших членів суспільства. З початком перебудови й політики гласності стало відомо про соціальні проблеми, які накопичились у суспільстві. Разом із тим розпочалося проникнення із Заходу інформації про концепції соціальної роботи як важливого інституту громадянського суспільства, посилення уваги до соціально-психологічних проблем і відповідних методів їхнього розв'язання [27].

Розпад Радянського Союзу та крах державної економіки призвели до різкого погіршення життєвого рівня населення, економічної нестабільності, дефіциту товарів і продуктів, а також виникнення нових соціальних проблем, таких як безробіття, бездомність, біженство і т. д.

Після оголошення незалежності України перед новою державою виникла задача реформування системи соціального забезпечення, створення ефективної моделі соціального захисту та розвитку громадянського суспільства. Проте пріоритетними завданнями визнали економічні реформи. За висновками експертів, однією з ключових причин затримки цих реформ було недооцінювання важливості розвитку соціальної сфери і одного з її ключових інструментів – професійної соціальної роботи. Ця робота спрямована не лише на покращення матеріального стану потребуючих, але і на розширення їхньої соціальної взаємодії, адаптацію до реалій життя та

підтримку активної участі в суспільстві.

У 1990-х роках в Україні почали активно створювати різноманітні державні соціальні служби: територіальні центри з обслуговування самотніх людей похилого віку та інвалідів виникли практично в кожному районі. Так само набули поширення соціальні служби для молоді, які спершу демонстрували орієнтацію на соціальну педагогіку й масову роботу. Майже ніхто з працівників соціальних служб не мав ґрунтовної фахової освіти соціального працівника [27].

Відродження благодійності та волонтерства було очевидним. Спостерігалася активізація громадських організацій і груп самопомоги, які створювали клуби та денні центри для дітей інвалідів та їхніх батьків, а також для людей із психічними проблемами, наркозалежних і їхніх родичів і т. д. Ці недержавні ініціативи потребували професійних порад щодо організації корекційної та адаптаційної роботи.

У середині 1990-х років стало загальною тенденцією створення недержавних соціальних служб у громадах. Це включало хеседи, які обслуговували літніх людей в єврейських громадах, а також організацію «Джерела» в Києві, яка пропагувала ідею догляду в громаді для людей із розумовою відсталістю.

Отже, в незалежній Україні виникла об'єктивна потреба у підготовці соціальних працівників. Введення соціальної роботи як навчальної дисципліни стало офіційним у 1991 році та було пов'язане з діяльністю Тимчасового науково-дослідницького колективу «Школа-мікрорайон», створеного Академією педагогічних наук і Державним комітетом народної освіти СРСР в 1989 році. Спеціальний факультет для перепідготовки соціальних педагогів та працівників було відкрито в Донецькому університеті у 1992 році.

1993 року розпочалася робота з відкриття нової спеціальності в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», керівники навчального закладу брали участь у міжнародних семінарах, де вони мали змогу ознайомитися з провідними ідеями соціальної роботи. Одночасно в

Україні діяла програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні», упроваджувана Міжнародним фондом «Відродження».

Завдяки гранту Європейського Союзу до Школи соціальної роботи Києво-Могилянської академії, офіційно створеної у вересні 1994 року й очолюваної Володимиром Полтавцем, приїхали відомі закордонні фахівці (Шуламїт Рамон, Стівен Шардоу, Фернанда Родрігес та ін.), які, викладаючи ділилися досвідом з українськими колегами. Проводилися Міжнародні науково-практичні конференції, відбувалося стажування студентів і викладачів за кордоном. Оскільки проект було підтримано на урядовому рівні, це дало змогу ввести нову спеціальність до переліку Міністерства освіти і таким способом «легалізувати» соціальну роботу як навчальну дисципліну.

У 1997 – 2000 рр. в Україні діяв україно-шведський проект, спрямований на створення моделі підготовки соціальних працівників базового рівня (пілотні курси було проведено в кількох областях України, а підсумком проекту стало видання навчального посібника «Вступ до соціальної роботи») [27].

Так в Україні спробували створити кількарівневу систему підготовки соціальних працівників. Але за відсутності національної фахової громадської організації, яка б опікувалася питаннями стандартів освіти, зміст навчання соціальної роботи у різних закладах суттєво варіювався. Проект впроваджували на базі кафедри соціальної роботи Ужгородського державного університету з метою створення мережі навчальних закладів, які готують соціальних працівників. Чимало проектів для підвищення кваліфікації та згуртування українських викладачів реалізовано Дитячим християнським фондом у співпраці з різними міжнародними організаціями.

Наприкінці 90-х років з'явилась перша україномовна фахова література: підручники, посібники, монографії, а також наукові і науково-популярні періодичні видання. Так, із 1997 року виходить журнал «Соціальна політика і соціальна робота», згодом з'явився журнал «Практична психологія і соціальна робота». Продовжували виходити відомчі видання Міністерства праці та

соціальної політики України, які мають багаторічну історію, як-от: «Україна: аспекти праці», «Охорона праці», «Соціальний захист», а також з'явилися нові, наприклад, журнал «Соціальна робота в Україні: теорія і практика» (Державний центр соціальних служб для молоді) побачив світ наприкінці 2002 року [27].

Правове й законодавче закріплення соціальної роботи як фаху в Україні відбулося завдяки ухваленню нових законів – «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001 р.), «Про соціальні послуги» (2003 р.), – внесенню відповідних посад до державного класифікатора професій. Розроблюють нові стандарти надання соціальних послуг.

Позитивним моментом є ухвалення наприкінці 2003 року Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України. Проте він ще має бути засвоєний широким загалом соціальних працівників, потрібні й механізми, які регулюватимуть питання дотримання етичних норм.

Професійна соціальна робота є відносно новим видом практичної діяльності, і її професіоналізація відбувається на кілька етапів:

1. Перетворення соціальної роботи у головне заняття для певної групи людей.
2. Створення спеціальних навчальних закладів для підготовки соціальних працівників.
3. Формування професійних асоціацій.
4. Проведення політичних кампаній щодо надання професійним асоціаціям офіційних повноважень.
5. Розроблення та затвердження етичного кодексу професії.

На сьогодні в Україні існують десятки тисяч робочих місць для соціальних працівників різних рівнів підготовки. Також функціонує понад два десятки кафедр, факультетів і відділень, які готують соціальних працівників. Щороку запускаються нові проекти, спрямовані на впровадження нових підходів у вирішенні соціальних проблем за допомогою теорій та методів соціальної роботи, а також на підготовку соціальних працівників. Зараз

близько 140 тисяч працівників зайняті в системі Міністерства праці та соціальної політики України у більш ніж 3,5 тисячах установ, організацій і підприємств. Підготовка та перепідготовка кадрів проводяться в окремих професійно-технічних училищах та коледжах, а також в центрах підвищення кваліфікації. Крім того, підготовку соціальних працівників проводять близько двох десятків вітчизняних вищих навчальних закладів [27].

Отже, в Україні існують давні традиції соціальної роботи, які відображаються в історії благодійності та системи соціального захисту. Однак як самостійний вид діяльності, соціальна робота отримала визнання в Україні досить недавно – у середині 1990-х років. Для успішного становлення та розвитку соціальної роботи в Україні надзвичайно важливим є вивчення, осмислення і адаптація досвіду, накопиченого країнами за кордоном, особливо країнами Західної Європи, США і Великої Британії, де рівень надання соціальних послуг соціальними працівниками є високим.

Отже, описані перші спроби організації соціальної допомоги на теренах України, а також перетворення від благодійності до системи соціального захисту населення.

Важливим аспектом є визначення періодів в історії України, коли соціальна робота ставала активнішою і отримувала більше уваги від держави та суспільства. Одним із важливих відомостей є інтеграція України в міжнародне співтовариство, що вплинуло на впровадження сучасних стандартів та методик у соціальну роботу.

Усі ці аспекти свідчать про поступовий розвиток соціальної роботи в Україні та необхідність подальших зусиль для вдосконалення системи соціального захисту та підвищення якості наданих соціальних послуг в країні.

1.2. Зарубіжний досвід підготовки фахівців із соціальної роботи

Підвищення ролі і статусу соціальної роботи в Україні, зумовлене вітчизняними економічними та політичними реаліями, збільшення кількості

клієнтів соціальної роботи в країні та їх категорій, – актуалізують проблему вдосконалення професійної підготовки фахівців із соціальної роботи в українських вишах. Вирішення зазначеної проблеми відбуватиметься ефективно, якщо професійна підготовка майбутніх соціальних працівників буде не тільки будуватися з урахуванням специфіки вітчизняної соціальної роботи, кращих зразків вітчизняної професійної освіти, але й із запровадженням досвіду професійної підготовки працівників соціальних служб за кордоном, де соціальна робота набула статусу професійної діяльності набагато раніше, ніж в Україні [21].

Необхідно проаналізувати та узагальнити зарубіжний досвід професійної підготовки працівників соціальних служб. Для цього ми розглянемо декілька ключових аспектів:

1. Пріоритетні категорії клієнтів і завдання соціальної роботи, які визначають специфіку професійної підготовки соціальних працівників у різних країнах.

2. Стандарти і рівні професійної підготовки соціальних працівників за кордоном.

3. Принципи та особливості професійної підготовки соціальних працівників за кордоном.

4. Форми та методи навчання фахівців у галузі соціальної роботи за кордоном.

5. Особливості організації практичної підготовки майбутніх соціальних працівників [21].

Щодо пріоритетних категорій клієнтів, то у Великій Британії такими категоріями визнано дітей, осіб похилого віку, самотніх людей, інвалідів, залежних осіб тощо. Допомога зазначеним категоріям клієнтів соціальної роботи надається за місцем проживання або в спеціальних установах, денних чи стаціонарних закладах опіки. В США соціальна робота спрямована насамперед на вирішення проблем самотності, психологічного та емоційного перевантаження, агресії і насилля, зокрема сексуального, СНІДу. Головними

проблеми молоді в сучасному американському суспільстві є вживання наркотиків, підлітковий суїцид, насилля тощо [21].

У сфері соціальної роботи в Австралії існують основні напрями, які включають роботу з різними категоріями клієнтів. Ці напрями включають:

1. Соціальна робота з сім'єю.
2. Соціальна робота з людьми похилого віку.
3. Соціальна робота з людьми з обмеженими функціональними можливостями та особливими потребами.
4. Соціальна робота з корінним населенням.
5. Соціальна робота з бездомними.
6. Соціальна робота з жінками.
7. Соціальна робота з організації представництва інтересів клієнтів.

Це різноманіття категорій клієнтів і видів соціальної роботи призвело до різних спеціалізацій для соціальних працівників в Австралії. Наприклад, існують фахівці із сімейних проблем, спеціалісти у сфері соціальної роботи з молоддю, фахівці, які займаються доглядом за людьми з обмеженими фізичними можливостями, інші спеціалісти з соціальної допомоги на дому, сімейні консультанти, терапевти, супервізори, куратори для умовно засуджених, інспектори з культурного розвитку, консультанти з соціального забезпечення, менеджери з організації дозвілля, а також соціальні працівники-юристи і багато інших [21].

Пріоритетними видами професійної діяльності фахівців соціальної сфери Франції є робота з дітьми та молоддю, сім'ями, людьми похилого віку, особами з обмеженими можливостями, безробітними, іммігрантами, що зумовило функціонування у Франції таких соціальних спеціальностей, як: асистент соціальної служби, аніматор, асистент техника-аніматора з питань молоді та спорту, технік-аніматор з питань народної освіти, керівник проектів анімації та розвитку, спеціалізований вихователь, технічний спеціалізований вихователь, монітор-вихователь, вихователь дітей дошкільного віку, радник із питань соціальної та сімейної економіки,

помічник у соціальному житті, фахівець із надання медико-психологічної допомоги, сімейний медіатор, технік із соціального та сімейного втручання, фахівець з вищою освітою в галузі соціальної роботи, керівник соціального закладу чи служби соціального втручання [21].

Можна помітити, що категорії клієнтів у соціальній роботі в Україні та в інших країнах світу майже ідентичні. Однак соціальні працівники з різних країн стикаються з вирішенням схожих, але не зовсім ідентичних завдань для своїх клієнтів. Водночас, здатність розв'язувати проблеми різних категорій клієнтів є ключовим критерієм при відборі соціальних працівників для навчання та роботи за кордоном, що може відрізнятися від ситуації в Україні [21].

Щодо нормативно-правових засад підготовки соціальних працівників, то в Канаді, наприклад, вона забезпечується Стандартами акредитації і Положенням освітньої політики Канади, розробленими Канадською асоціацією шкіл соціальної роботи (КАШСР); Етичним кодексом соціального працівника, розробленим Канадською асоціацією соціальних працівників (КАСП), а також навчальними планами, які створюються професійними школами на основі освітніх стандартів КАШСР і Етичного кодексу КАСП. Слід зауважити, що освітні стандарти в галузі соціальної роботи, розроблені КАШСР, дозволяють професійним школам Австралії створювати навчальні плани з урахуванням регіональних особливостей, потреб спільнот і соціальних структур, наукових інтересів професорсько-викладацького складу і студентів [21].

Підготовка спеціалістів в сфері соціальної роботи в американських університетах відбувається на основі нормативів, які визначені для професії соціального працівника. Ці нормативи включають у себе Стандарти професії соціального працівника та Етичний кодекс професії, який було затверджено Національною Асоціацією соціальних працівників [21].

Програма підготовки працівників соціальних служб у Великій Британії будується відповідно до вимог Центральної ради з питань навчання і

підготовки у соціальній роботі (CCETSW). Зміст підготовки передбачає такі блоки: спілкування і наймання, сприяння та підтримка; допомога клієнту; аналіз і планування; втручання у життя клієнта і надання йому необхідних соціальних послуг; робота в організації; розвиток професійної компетентності [21].

Щодо підготовки працівників соціальних служб для середніх загальноосвітніх навчальних закладів у Великій Британії, її зміст визначається рядом критеріїв і нормативів:

1. Академічні стандарти в галузі соціальної роботи, які визначають рівень теоретичної підготовки працівників і необхідність обґрунтованого вивчення цієї галузі.

2. Національні професійні стандарти у галузі соціальної роботи, які встановлюють вимоги до практичної підготовки соціальних працівників.

3. Вимоги, пов'язані з підготовкою в галузі соціальної роботи, які визначають обов'язки навчальних закладів при організації навчального процесу.

4. Кодекс професійної поведінки та етичні норми для соціальних працівників і їхніх роботодавців, які встановлюють права і обов'язки у роботі з користувачами послуг.

Усі ці аспекти визначають контент та стандарти підготовки соціальних працівників для роботи в середніх загальноосвітніх навчальних закладах у Великій Британії [21].

Основними нормативними документами, що регулюють діяльність вищих навчальних закладів з підготовки соціальних працівників в Австралії, є: «Закон про вищу освіту», «Національні протоколи», «Система австралійських кваліфікацій», «Довідник з реалізації системи австралійських кваліфікацій», «Акт про політику і процедуру створення Шкіл та їх членство в Асоціації Соціальних Працівників Австралії».

Асоціація Соціальних Працівників в Австралії відіграє важливу роль у сфері соціальної роботи та освіти, здійснюючи ряд функцій і визначаючи

стандарти:

- затвердження Стандартів професійної підготовки соціальних працівників і надання акредитації освітньо-професійним програмам;
- видача та оновлення ліцензій для професійної діяльності дипломованих соціальних працівників;
- розробка нормативних документів, що стосуються регулювання практики соціальної роботи і соціальної освіти;
- організація післядипломної освіти для соціальних працівників;
- забезпечення співпраці між вищими навчальними закладами і соціальними установами.

Більше того, Асоціація Соціальних Працівників Австралії оцінює рівень професійної кваліфікації соціальних працівників і, відповідно до їхнього досвіду, надає різні рівні кваліфікацій, такі як «Кваліфікація фахівця-випускника», «Кваліфікація класу 2», «Кваліфікація класу 3» та «Кваліфікація менеджера» [21].

Зокрема у Швеції національні професійні стандарти й вимоги до фахівців соціальної роботи базуються на Кодексі етики та Стандартах кваліфікації практичної соціальної роботи [21].

Щодо Канади. Професійної підготовки фахівців для соціальної сфери, то в Канаді, наприклад, таку підготовку з присвоєнням певних наукових ступенів проводять коледжі, факультети, школи і відділення соціальної роботи, які становлять невід'ємну частину університетів. Фахівців готують на базовому і першому університетському рівні – бакалавраті; на другому університетському рівні – магістратурі і докторантурі.

Підготовка соціальних працівників в університетах і школах соціальної роботи в США має багаторівневу структуру, яка включає наступні рівні: бакалавр, магістр і доктор. Ступінь бакалавра є першим професійним рівнем, який отримують після чотирирічної освіти і дає право на практичну соціальну роботу. Для тих, хто прагне обіймати адміністративні посади, необхідний ступінь магістра, який можна здобути після отримання бакалаврського

ступеня і дворічної підготовки в спеціалізованих школах соціальної роботи. Для викладацької або науково-дослідницької роботи необхідний докторський ступінь.

У програмах закладів вищої освіти США надаються вступні та основні курси, які охоплюють методи роботи, вивчення соціальної поведінки, аналіз політики соціального забезпечення та надання соціальних послуг, дослідження і оцінку діяльності, а також практичну підготовку в умовах реальної практики. Мета цього навчання – підготувати соціальних працівників до того, щоб вони були здатні уникнути, зменшити або вирішити проблеми, що виникають в сфері взаємодії між людиною та її соціальним середовищем, а також сприяти покращенню умов життя людей у суспільстві [21].

Система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників за бакалаврським ступенем у США містить п'ять обов'язкових програм: «Поведінка людини і соціальне середовище», «Політика соціального забезпечення», «Служби соціальної допомоги», «Практика соціальної роботи», «Науково-дослідницька діяльність і польова практика», що надають студентам всі кваліфікації, передбачені Американською асоціацією соціальних працівників.

Програма підготовки фахівців на кожному рівні розроблена таким чином, щоб забезпечити випускників необхідними знаннями, етичними цінностями та практичними навичками, необхідними для побудови кар'єри соціального працівника-практика на різних посадах. Студенти набувають умінь організовувати і планувати свою роботу, виконувати адміністративні обов'язки, вести дослідження. Практикується міждисциплінарне навчання студентів США та отримання ними подвійної підготовки з п'яти додаткових дисциплін: антропологія, економіка, політологія, психологія, соціологія [21].

У вищих навчальних закладах Швеції підготовка фахівців із соціальної роботи має такі рівні: бакалаврський, магістерський та дослідницький (докторський) [21].

У Великій Британії існує система підготовки фахівців соціальної роботи,

яка має свою унікальну структуру і складається з кількох рівнів. Ця система включає різні ступені підготовки:

Перші чотири рівні – для недипломованих соціальних працівників, які прямо займаються обслуговуванням клієнтів у різних соціальних закладах.

П'ятий і шостий рівні – для дипломованих спеціалістів у галузі соціальної роботи, які пройшли відповідну підготовку в університетах або коледжах [21].

Підготовка соціальних працівників в усіх вищих навчальних закладах Великої Британії передбачає навчання на трьох рівнях:

Базовий теоретичний рівень, де студенти здобувають знання з різних сфер, таких як соціальна політика, соціологія, психологія (включаючи загальну, вікову та соціальну психологію), медицина та право. Вони також вивчають спеціальні курси, спрямовані на обрану спеціалізацію [21].

Теоретико-практичний рівень, де студенти засвоюють теорію, концепції та моделі соціальної роботи, а також загальні та спеціальні методи, техніки та форми роботи в цій галузі.

Практична підготовка на третьому рівні, яка відбувається безпосередньо на робочих місцях і включає в себе набуття практичних навичок та досвіду роботи з клієнтами [21].

Структурними компонентами системи професійної підготовки соціальних працівників в Австралії є: допрофесійна підготовка (що здійснюється на базі загальноосвітніх шкіл та відділеннях допрофесійної підготовки у вищих навчальних закладах), різнорівнева професійна підготовка у вищих навчальних закладах та післядипломна освіта. Різнорівневий характер соціальної освіти передбачає професійну підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, магістра і доктора соціальної роботи на денній, заочній, дистанційній та інтенсивній формах навчання. В Австралії існують чотири типи освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра: базовий, комбінований, інтенсивний і освітньо-кваліфікаційний рівень з відзнакою, що передбачають підготовку фахівців за спеціальністю

«Соціальна робота» або за подвійними спеціальностями («Мистецтво і соціальна робота», «Соціальна робота і право», «Соціальна робота і психологія», «Соціальна робота і теологія», «Соціальна робота і соціальні науки», «Соціальна робота і соціальне планування», «Соціальна робота і медичні науки») з отриманням відповідного диплому та присвоєнням спеціалізації за місцем працевлаштування.

Система підготовки фахівців соціальної сфери Франції також є багаторівневою і містить такі структурні компоненти: допрофесійну, початкову, середню, вищу освіту, що здійснюються в асоційованих та державних навчальних закладах, а також післядипломну професійну освіту [21].

У Канаді професійна підготовка соціальних працівників спирається на ряд принципів, які гарантують якість освіти та забезпечують однакові освітні можливості для всіх громадян, незалежно від їхньої етнічної приналежності, культури, мови, релігійних переконань, віку та здоров'я. Ці принципи включають:

1. Гуманізм. Професійна підготовка соціальних працівників ґрунтується на гуманістичних цінностях, що підкреслюють важливість поваги до гідності кожної людини.

2. Автономність. Студенти мають можливість вибору і самостійного прийняття рішень у навчальному процесі.

3. Загальна доступність. Освітні програми повинні бути доступні для всіх, незалежно від їхнього фону та обставин.

4. Демократизм, свобода і плюралізм. Навчання сприяє розвитку демократичних цінностей, свободи слова та різноманітності поглядів.

5. Безперервність і спадкоємність. Освітній процес повинен бути безперервним і передбачати можливість подальшого розвитку та навчання.

6. Фундаментальність освіти. Навчальна програма має включати в себе основні принципи та знання, необхідні для професійної діяльності соціальних працівників.

7. Відповідність цілей, завдань і змісту програми. Програма повинна відповідати потребам та цілям навчання на кожному етапі.

8. Урахування освітніх інтересів студентів: Викладання має враховувати індивідуальні потреби та інтереси студентів.

9. Інтеграція теорії і практики. Освітній процес повинен сприяти поєднанню теоретичних знань і практичних навичок.

10. Доступність освітніх програм. Освітні програми мають бути доступні і розроблені таким чином, щоб їх можна було легко здійснити.

11. Універсальність і альтернативність освіти: Система навчання має бути гнучкою і включати різні можливості для отримання освіти.

Ці принципи гарантують не лише якість професійної підготовки соціальних працівників в Канаді, але й рівність у доступі до освіти для всіх громадян [21].

Аналіз канадської системи теоретичної і практичної підготовки соціальних працівників свідчить про її гнучкість і ефективність, що забезпечується наявністю кількох видів навчальних програм, вибірково й елективними теоретичними курсами; чітко окресленою послідовністю засвоєння навчальних дисциплін; урахуванням в навчальних дисциплінах сучасних реалій соціальної роботи; відповідністю загальногуманітарних і професійних курсів; використанням різних форм навчальної роботи; кредитною системою тощо. Студенти мають можливість обирати теоретичні курси серед дисциплін загальногуманітарного і професійного циклів, а викладачі несуть особисту відповідальність за виконання програми. Інтеграція теорії і практики в галузі соціальної роботи реалізується в Канаді шляхом взаємодії професійної школи з соціальними агентствами; формами організації освітнього процесу, які передбачають наявність в навчальному тижні аудиторних занять і практичного навчання в агентстві; вивченням елективних теоретичних курсів з проблемних галузей соціальної роботи; проходженням практичного навчання в соціальних агентствах; підготовкою інструкторів практики (штатних співробітників соціальних установ) на базі

коледжів, факультетів, шкіл або відділень соціальної роботи, які входять до складу університетів [21].

Основними пріоритетами освіти соціальних працівників в США є:

– інтеграція особистісного та діяльнісного підходів. Освіта в цій галузі спрямована на поєднання особистісного розвитку та професійної діяльності. Це передбачає розвиток не лише професійних навичок, але й особистісних якостей, необхідних для успішної практики;

– розширена польова практика. Навчання включає активну роботу студентів в соціальних агентствах, які надають соціальну допомогу, або приватних добродійних організаціях. Це дозволяє студентам отримати практичний досвід та підготувати себе до реальної роботи в цій галузі;

– основні блоки дисциплін. Навчальні програми містять загальні блоки дисциплін, які охоплюють теорію соціальної роботи, вивчення людської поведінки, вплив соціального оточення та практичну роботу в соціальних установах;

– поєднання теорії і практики. Студенти мають можливість поєднувати теоретичне навчання з практичною роботою в соціальних агентствах, що допомагає їм отримати реальний досвід та розвинути необхідні навички.

– широкий спектр предметів. Програми підготовки бакалаврів у провідних американських університетах, таких як Мічиган, Кентуккі, Індіана, Пенсільванія та Техас, включають не лише професійно орієнтовані курси, але і предмети, що стосуються соціальної поведінки, біологічних процесів і розвитку практичних навичок для соціальних працівників.

Ці принципи навчання сприяють глибокому і комплексному підготовці соціальних працівників в США, дозволяючи їм успішно впроваджувати свої навички і знання в реальній практиці [21].

Щодо Австралії, то там підготовка соціальних працівників базується на принципах системності, послідовності, мобільності, індивідуального підходу тощо. Відсутність єдиного державного стандарту та надана автономія вищим навчальним закладам в Австралії щодо планування, організації і проведення

навчального процесу призвели до різних підходів у навчанні соціальних працівників в різних школах соціальної роботи по всій країні. Ці різниці включають:

- тривалість навчання. Різні школи соціальної роботи можуть мати різну тривалість програми навчання для соціальних працівників;
- логіка і структура навчального процесу. Спосіб організації та послідовність навчального процесу можуть відрізнятися від школи до школи;
- перелік і зміст навчальних дисциплін. Різні програми можуть включати різні предмети та модулі навчання;
- система оцінювання. Методи та критерії оцінювання можуть варіюватися від школи до школи;
- вимоги і умови складання іспитів. Процес складання іспитів та вимоги до них можуть різнитися;
- зразки отриманих дипломів. Дипломи, які видаються випускникам, також можуть мати відмінності в зразках та форматі.

У зв'язку з цим, важливо, щоб студенти, які обирають навчання в галузі соціальної роботи в Австралії, детально дослідили програми та навчальні заклади, щоб вибрати той, який найкраще відповідає їхнім особистим і професійним цілям [21].

Спільними підходами до побудови системи професійної підготовки соціальних працівників в Австралії є такі: діагностика професійної придатності претендентів на навчання (наявність досвіду роботи у соціальній установі, загального рівня розвитку, нахилів, здібностей, відповідність психологічним вимогам тощо); можливість вибору магістрами напряму професійної підготовки: професійного, що дозволяє отримати диплом магістра-практика; дослідницького, що передбачає отримання диплому магістра-науковця із соціальної роботи із зазначенням відповідної спеціалізації («Соціальна робота з індивідами, групами і сім'ями», «Соціальний менеджмент», «Дитяча і сімейна терапія», «Соціальна робота в громаді», «Менеджмент міжкультурних конфліктів», «Клінічна соціальна

робота», «Соціальна робота у медичній сфері», «Соціальна робота у сфері управління», «Соціальний захист», «Клінічна соціальна терапія», «Соціальні дослідження», «Соціальна політика», «Медіація», «Соціальна робота у сільській місцевості», «Соціальне забезпечення», «Суспільний розвиток»); професійна підготовка докторів із соціальної роботи здійснюється за одним із таких освітньо-кваліфікаційних рівнів: професійним, що передбачає отримання випускниками диплома Доктора із соціальної роботи із спеціалізацією у сфері наукового дослідження, та дослідницьким, що забезпечує отримання диплома Доктора філософії із зазначенням спеціалізації у сфері соціальної роботи. Програми післядипломної освіти передбачають підвищення кваліфікації і перекваліфікацію соціальних працівників, що є необхідною умовою отримання/оновлення ліцензії на право здійснення практичної діяльності. Слід зауважити, що підготовка соціальних працівників в Австралії характеризується практичною спрямованістю, упровадженням інноваційних технологій, подвійних спеціальностей для освітньо-кваліфікаційного рівня бакалаврату і широким діапазоном спеціалізацій у магістратурі, наявністю інституту супервізії [21].

Стосовно підготовки соціальних працівників у Великій Британії, то вона підпорядковується таким принципам: гуманізації, що передбачає повагу до особистості студентів, залучення їх до творчого діалогу під час навчального процесу, знання і розуміння їх потреб; антидискримінації за матеріальними, віковими, етнічними, релігійними критеріями, станом здоров'я; партнерства з соціальними закладами та клієнтами [21].

У Великій Британії значна увага приділяється формуванню контингенту студентів для соціальної сфери, адже проводиться ретельний відбір кандидатів на здобуття професії працівника соціальних служб. Обов'язковим елементом відбору кандидатів є співбесіда, яку проводять викладачі навчального закладу, роботодавці, практикуючі соціальні працівники та користувачі соціальних послуг (усі вони проходять спеціальну підготовку для здійснення професійного відбору). Для вищих навчальних

зкладів Великої Британії, які готують працівників соціальних служб для середніх загальноосвітніх навчальних закладів, характерним є призначення кожному студенту на весь період навчання особистого т'ютора, який виконує освітньо-виховну, оцінну, організаторську, посередницьку та соціально-педагогічну функції [21].

Підготовка соціальних працівників у Великій Британії має на меті забезпечення їх знаннями національних стандартів соціальної роботи, що передбачають партнерство, взаємоповагу, довіру між працівниками соціальних служб та їх клієнтами; знаннями теорії і моделей соціальної роботи з різними соціальними групами і віковими категоріями, законодавчої бази щодо надання соціальних послуг у регіоні; розвиток професіоналізму соціального працівника, що передбачає формування специфічних професійно-особистісних якостей, необхідних для успішного виконання професійних завдань; постійний професійно-особистісний розвиток соціального працівника; дотримання соціальними працівниками етичних норм соціальної роботи. Така підготовка передбачає широке використання різноманітних спеціальних курсів, спрямованих на підготовку соціальних працівників до роботи з дітьми і підлітками; правопорушниками і ув'язненими; хворими (в системі охорони здоров'я); інвалідами; людьми похилого віку; громадою; в системі соціального захисту та ін. [21].

У Франції зарахування абітурієнтів на підготовку з більшості соціальних спеціальностей також супроводжується професійним відбором і передбачає складання вступних іспитів для визначення загального рівня підготовки абітурієнтів, з'ясування психологічної відповідності обраній спеціальності, психологічної вмотивованості вибору соціальної роботи як фаху. Для більшості спеціальностей наявність практичного досвіду діяльності абітурієнта в соціальній сфері є необхідною умовою. Французька система професійної підготовки фахівців соціальної сфери характеризується трансверсальним характером змісту освіти, гнучкістю програм професійної підготовки, поєднанням інваріантної та варіативної складових, модульною

організацією навчального процесу, інтеграцією теоретичного та практичного компонентів, пріоритетністю індивідуального підходу до студента, моделюванням майбутньої професійної діяльності у процесі навчання, партнерською співпрацею навчальних закладів із соціальними установами [21].

Система підготовки соціальних працівників у Франції є наскрізною, адже побудована за принципом неперервної освіти. Особливістю такої підготовки є регулярне чергування різних видів діяльності студентів: теоретичного навчання у вищому навчальному закладі і практичного навчання, що передбачає періодичні цільові практики, стажування в різних соціальних установах, закладах та організаціях.

Теоретична і практична підготовка проводяться в рамках єдиної навчальної програми, спрямованої на досягнення спільної цілі. У процесі навчання встановлені чіткі критерії оцінювання, які дозволяють ефективно використовувати практичну підготовку для набуття професійних вмінь та набуття досвіду у реальних ситуаціях в галузі соціальної роботи [21].

Незважаючи на те, що соціальні працівники і соціальні педагоги у Франції навчаються за різними програмами, ці професії відносяться до однієї групи «Соціальна кар'єра» і передбачають набуття єдиної професійної компетентності, до якої відносять: здатність забезпечувати доцільне посередництво між особистістю, сім'єю, з одного боку, та суспільством, державними та громадськими структурами, з іншого боку; виконувати роль «партнера», який пов'язує особистість з соціумом на етичних засадах; вміння працювати в умовах неформального спілкування, спонукати особистість клієнта до ініціативи, виробляти в нього активну життєву позицію; вміння будувати зону довіри і діалог з клієнтом за принципом «на рівних»; бути здатним до співчуття під час вирішення проблем клієнта; володіти навичками впливу на клієнта та його оточення, на соціальну ситуацію в цілому [21].

До групи професіоналів, що працюють у сфері «Соціальна кар'єра» у Франції, відносяться такі посади: асистент соціальної служби, консультант із

соціальної та сімейної економіки, фахівець з догляду за дітьми з особливими потребами, вихователь із соціально-правового захисту молоді, вихователь раннього дитинства, аніматор у сфері соціокультурної діяльності та інші подібні посади [21].

Підготовка таких фахівців передбачає наявність середньої освіти, в межах якої учні свідомо обирають необхідні для них навчальні предмети, що дозволяють їм надалі навчатись у вищому навчальному закладі та здобувати освіту за групою професій «Соціальна кар'єра» [21].

Особливістю професійної підготовки студентів за спеціальністю «Соціальна робота» в Німеччині є обов'язкове навчання за так званою формою «Lebensweltorientierung» (в перекладі – життєва орієнтація), що дозволяє їм набути компетенцій, які забезпечують усвідомлення комплексного розуміння сутності соціальної роботи як наукової галузі і практичної діяльності. «Lebensweltorientierung» передбачає: узгодження різноманітних цілей дослідження і методів досягнення запланованих результатів; обговорення, аналіз і корекцію проміжних результатів дослідження поставленим цілям; контроль за досягненням запланованих результатів [21].

Так, наприклад, у Потсдамському університеті використовують такі інноваційні форми навчання за «Lebensweltorientierung», як лабораторія (1-2 семестри) і проект. Концепція лабораторії полягає в тому, що: студенти формулюють специфічні цілі і працюють за певною темою упродовж 2-х місяців в робочих групах під керівництвом викладача; надають проміжні та кінцеві результати своєї роботи у формі SWOT-аналізу, тез, соціальної реклами, соціального ролику, доповіді тощо. Це дозволяє студентам розвивати не лише емпіричні методи дослідження, співпрацювати з масовими засобами інформації, вивчати методи наукових досліджень, навички супервізії і роботи в команді, але також інтегрувати соціальну роботу з різними галузями науки. Важливо відзначити, що керівники лабораторій, які включаються у робочі групи, запрошують спеціалістів у відповідних галузях для співпраці

над проектами. У цьому контексті роль викладача полягає в основному у керівництві навчальним процесом та, в окремих випадках, у наданні студентам необхідної інформації [21].

Слід зауважити, що такі робочі групи комплектуються на добровільних засадах і передбачають особисту відповідальність кожного члена групи за відведену йому частину роботи. Саме учасники робочих груп – студенти, обирають тему свого дослідження, що спонукає викладача, який має надавати кваліфіковані консультації щодо започаткованого дослідження, до постійного самонавчання [21].

Здійснювати соціальну роботу в Німеччині може також фахівець, який здобув освіту за іншим профілем. Для цього йому потрібно засвоїти курс «Дослідження в соціальній роботі», що викладають лише для студентів, які завершили навчання за програмою «Hochschulreife» (така програма містить загальноуніверситетські модулі та викладається університетами з прикладних наук по всій території Німеччини). Завершення цього курсу передбачає написання студентами дослідницької роботи з психології, права, методики соціальної роботи та ін. Проведення дослідження триває 6-8 семестрів. Централізоване регулювання таких досліджень університет не здійснює.

Особливістю професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у Німеччині є також наявність у кожного вищого навчального закладу своєї програми підготовки таких фахівців [21].

У Швеції, наприклад, разом із формальною вищою освітою широко використовується потенціал неформальної освіти, яку підтримують громадський рух та громадські організації. Соціальні працівники зазвичай очолюють такі організації і беруть участь у різних проектах, що вони впроваджують. Завдяки проектам різної спрямованості (спортивні, соціальні, освітні та ін.) соціальні працівники та студенти знаходяться в процесі безперервної пізнавальної діяльності [21].

Неформальна освіта в спеціалізації соціальної роботи сприяє розвитку лідерських здібностей, активної громадянської позиції, розширенню

комунікативних навичок та професійної креативності майбутніх фахівців у цій галузі. Принцип «навчання протягом життя» втілюється через застосування неформальних методів навчання, особливо супервізії та менторства, які є ключовими складовими процесу підвищення кваліфікації соціальних працівників та обміну досвідом, включаючи співпрацю з колегами із-за кордону [21].

Аналіз досвіду з підготовки соціальних працівників за кордоном показує, що в США та Канаді велика увага приділяється навчанню в невеликих групах і індивідуальному підходу до студентів. Деякі з основних форм навчання включають семінари, практичні заняття, самостійну роботу, практикуми, проектне навчання, колективну співпрацю, індивідуальне додаткове консультування, особисте консультування для вирішення особистих проблем, групові консультації, консультування у спеціалізованих службах (наприклад, у центрах охорони здоров'я, центрах профілактичної роботи, центрах медичної допомоги та страхування, центрах програм підтримки тощо), а також ведення робочих записок студентами [21].

Інноваційною формою організації навчання є так званий інтегративний семінар, що забезпечує розвиток рефлексивних здібностей, інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь студентів, їх корекцію. Останнім часом значної популярності набувають віртуальні форми навчання: аудіо-візуальні презентації, відеолекторії, конференції, семінари, робота в електронних бібліотеках та в мережі Інтернет. Наприклад у Канаді, крім того широко використовують такі інноваційні методи навчання, як «фасилітатор у групі», виконання письмових робіт, присвячених аналізу діяльності соціальних служб, опис та аналіз «випадків», аналіз проведених інтерв'ю тощо [21].

У Великій Британії в процесі професійної підготовки соціальних працівників використовують практикуми, тьюторіали, проектне навчання, роботу в малих групах і командах, диспути, індивідуальні консультації, вивчення й аналіз окремих ситуацій, презентації, а також експериментальні

завдання, моделювання, есе, розробку плакатів, портфоліо, семінари он-лайн. Індивідуальні форми навчання соціальних працівників також домінують над груповими [21].

У Швеції для професійної теоретичної підготовки соціальних працівників різних рівнів використовується різноманітний спектр методів і форм навчання. Серед них можна виділити такі основні: лекції, обговорення, дискусії, консультації, рольові ігри, ділові симуляції, тренінги, методи проблемного навчання і багато інших. Проте, у процесі навчання соціальних працівників на бакалаврському і магістерському рівнях частіше використовуються групові та мікрогрупові форми, тоді як на дослідницькому рівні навчання більше акцентується на індивідуальному підході [21].

Досить цікавим є досвід соціальної освіти Австралії, де для підготовки соціальних працівників застосовують лекції-диспути, лекції-консультації, лекції-конспекти, семінари-прес-конференції, практичні заняття, індивідуальні консультації, настановчі та інтегративні семінари. Активізувати пізнавальну діяльність австралійських студентів дозволяють діалоги, дискусії, диспути, інтерв'ю, спостереження, діагностування, проблемний виклад матеріалу, спеціально розроблені програми електронного викладу матеріалу, демонстрування фільмів, виконання індивідуальних і групових вправ. Широко використовуються «мозковий штурм», синектика, «морфологічний аналіз», навчання у співпраці, а також рольові гри, робота з реальним випадком, метод проектування професійної діяльності, збору та аналізу інформації, Інтернет-конференції, фоторепортажі, телепрограми, есе та ін. [21].

Всі зазначені методи, засоби і форми навчання також використовуються в процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у Франції, але специфічними для неї є робота в групах аналізу практики, соціальна експертиза, складання досьє [21].

Отже, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у різних країнах має багато спільних особливостей, що свідчить про

доцільність і ефективність застосування зазначених методів, засобів і форм для навчання фахівців соціальної сфери.

Щодо практичної підготовки майбутніх соціальних працівників за кордоном, то студенти шкіл соціальної роботи в США проходять так звану польову практику, що нараховує 480 годин і передбачає отримання технічних навичок; застосування знань і вмінь, необхідних для розуміння етики, цінностей і цілей соціальної роботи; усвідомлення студентами розмаїття ролей у соціальній роботі на мікро- та макрорівнях; набуття досвіду роботи з різними за культурним, расовим, етнічним складом людьми. Організацію польової практики покладено на польового інструктора і ліейзона. Польовим інструктором виступає працівник агентства (зазвичай має ступінь магістра соціальної роботи), який керує студентами й оцінює їх під час польової практики. Обов'язки таких інструкторів зводяться до спілкування, підтримки студентів, ведення записів і письмової документації з практики, проведення зустрічей, спостережень і зборів зі студентами та інтернатурним персоналом. На відміну від польового інструктора, ліейзон є членом факультету або докторантом, який керує роботою студентів, надає поради щодо планування навчання, оцінює практичну діяльність студентів, а також виступає в ролі адвоката студентів при агентстві. Важливо відзначити, що в США багато студентів обирають працювати в одному або кількох агентствах, які діють в тісній взаємодії. Це надає студентам можливість одночасно працювати та отримувати освіту, взаємно збагачуючись одне одним. З свого боку, ці агентства можуть більш ефективно планувати свою роботу, використовуючи ресурси як власні, так і шкільні, і поліпшувати співпрацю з викладачами та координаторами [21].

Необхідно відзначити, що в Швеції також виділяється значний обсяг навчального часу - один семестр - для практичної підготовки соціальних працівників. Основний акцент в цьому навчанні робиться на професійному та особистісному розвитку студентів, здобутті практичного досвіду, встановленні взаємин з колегами, відповідності вимогам колективу.

Основними учасниками цього процесу, окрім студентів, є керівник практики і наставник, і наставництво є головним методом навчання на практиці [21].

Наставник практики здійснює контроль і надає допомогу під час практики, коригує й активно спрямовує студента, підтримує його право вибору та власної думки, допомагає в критичній оцінці його досвіду й узагальненні отриманих знань [21].

Домінуючим методом практичного навчання працівників соціальних служб у Великій Британії є супервізія, що передбачає спостереження за студентами і контроль за ними з боку досвідчених педагогів-наставників [21]. Інститут супервізорства також широко використовується в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в Австралії, де призначається науковий супервізор (працівник вищого навчального закладу, який здійснює керівництво науковою роботою студента); польовий інструктор-супервізор (відповідає за практичну підготовку студентів під час практики); супервізор завдань (працівник соціальної установи, який здійснює моніторинг практичної діяльності закріпленого за ним студента) [21].

У Франції, на відміну від країн, які були вказані раніше, існують різні види стажування, які включають ознайомлювальне (інформативне, ознайомлювальне, багатoproфільне) та професійне (професійне, зовнішнє, практика поглибленого вивчення, навчальне) спрямування. У всіх цих видах стажування передбачена близька співпраця між керівником-референтом, керівником стажування та студентом-стажувальником. Під час стажування, яке спрямоване на практичне застосування матеріалів загальноосвітніх предметів та індивідуалізацію практичної підготовки, застосовуються різні форми, такі як робота в малих групах і аналіз практичної діяльності [21].

Якщо зробити паралелі зарубіжного досвіду підготовки фахівців соціальної сфери та України то методика досить схожа, але потрібно:

1. розробити і затвердити загальнодержавні стандарти соціальної роботи для усіх ланок професійної освіти;
2. постійно оновлювати навчальні плани і програми відповідно до вимог

світових стандартів;

3. запровадити професійний відбір абітурієнтів для оволодіння професією соціального працівника;

4. розробити концепцію спеціалізацій для різних рівнів підготовки фахівців із соціальної роботи, підготувати відповідно до них вибіркові спеціальні курси, залучити для їх викладання досвідчених соціальних працівників-практиків;

5. забезпечити максимальну практичну спрямованість професійної підготовки фахівців із соціальної роботи шляхом збільшення тривалості проходження практики студентами в соціальних установах і закладах; корекції програм практики, розширення її видів та баз проведення; організації керівництва практикою досвідченими фахівцями в сфері соціальної роботи; залучення студентів до волонтерського руху;

6. налагодити партнерську співпрацю між навчальними установами і соціальними організаціями на засадах взаємної відповідальності за результати процесу професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи, їх соціальний захист і працевлаштування;

7. активізувати участь українських та зарубіжних викладачів і студентів у спільних дослідженнях та проектах в соціальній сфері;

8. активізувати обмін викладачами та студентами між провідними навчальними закладами України та за кордоном;

9. забезпечити безперервність процесу професійної підготовки соціальних працівників за рахунок упровадження ефективних програм післядипломної освіти [21].

Позитивний досвід підготовки соціальних працівників в інших країнах може бути використаний в Україні з урахуванням особливостей і традицій вітчизняної вищої школи. Це дозволить оптимізувати систему підготовки фахівців соціальної роботи різних рівнів і сприятиме покращенню соціальної ситуації в Україні [21].

Отже, у вивченні зарубіжного досвіду підготовки фахівців із соціальної

роботи видно, що ця сфера набуває все більшої актуальності та важливості в сучасному світі. Системи освіти в різних країнах намагаються адаптуватися до зростаючих потреб суспільства у професіоналах, які здатні вирішувати складні соціальні проблеми. Зарубіжний досвід свідчить про необхідність інтеграції практичного навчання, наукових досліджень та публічної служби в програмах підготовки фахівців із соціальної роботи.

Також, важливо враховувати різноманітність культурних та соціальних контекстів у процесі навчання та підготовки фахівців. Зарубіжний досвід може слугувати цінним джерелом інформації та інноваційних підходів для розвитку системи підготовки соціальних працівників в Україні, сприяючи покращенню якості послуг у сфері соціальної роботи та розв'язанню важливих суспільних проблем.

РОЗДІЛ II.

СТАН РОБОТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБАХ У СПРАВАХ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

2.1. Діяльність соціальних працівників у Службах справах дітей

Соціальний працівник – професійно підготовлений фахівець, який має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи та виконує різноманітні види соціальної роботи; людина, яка внаслідок своїх посадових і професійних обов'язків надає всі (або окремі) види соціальної допомоги в подоланні людиною, сім'єю або групою людей проблем, що виникли у них [64].

Це – кваліфікований консультант і комунікатор, який вміло оперує законами України, використовуючи їх для вирішення кризових ситуацій, разом з клієнтами створює програми та механізми виходу зі складних становищ [64].

Соціальний працівник працює в службах соціальної роботи, осередках соціального захисту та допомоги, центрах зайнятості та працевлаштування, системі навчальних закладів, будинках та центрах дитячої освіти і виховання, культурологічних центрах і школах художнього мистецтва, соціально-виховних службах та клубах, дитячих і громадських організаціях, службах опіки, службах у справах неповнолітніх [64].

Фахівець може займати посади: соціальний робітник, соціальний педагог; інспектор з охорони дитинства; вихователь-методист; помічник вихователя; менеджер соціальної роботи; педагог-консультант; керівник самодіяльного об'єднання; керівник спеціалізованої соціальної служби; культорганізатор дитячих та позашкільних закладів; начальник кабінету; вихователь; завідувач центру; організатор позакласної та позашкільної виховної роботи; фахівець соціальної роботи; завідувач гуртожитку; завідувач кімнати матері і дитини [64].

Щодо характеру роботи. Соціальна робота – це спеціалізована діяльність

з обслуговування та соціального захисту окремих груп і категорій населення. Головне завдання соціальної роботи полягає в тому, щоб повернути «клієнтові» здатність діяти самостійно за певних соціальних умов.

Соціальний працівник – це «універсальний борець». Соціальний працівник мусить володіти фаховими знаннями з психології, соціології, психіатрії, знати законодавство, правові аспекти соціального захисту, теорії та методи соціальної роботи, наявні ресурси та методи їх використання; уміти спілкуватися та надавати інформацію, оцінювати потреби та представляти інтереси людини, підвищувати її можливості та сприяти розвитку, створювати «мережу допомоги» та керувати процесом допомоги. Таким чином значно розширюється кругозір, чи, навіть, збільшується простір існування особи [64].

Але з іншого боку його універсалізм зумовлений і має задані межі, які залежать від життєвих проблем клієнта. Соціальний працівник не замінює психолога, соціолога або педагога. Так само, як і всі разом узяті фахівці не можуть підмінити або замінити соціального працівника. Соціальна робота як професія має ще одну ключову особливість: вона включає в себе елементи різних професій [64].

Соціальні працівники мають можливість отримувати різну професійно-рівневу кваліфікацію і спеціалізацію у середніх навчальних закладах (училищах, технікумах, коледжах, ліцеях) та у вищих навчальних закладах (інститутах, університетах, академіях та ін.). В Україні підготовка і перепідготовка соціальних працівників здійснюється різними шляхами: в університетах, педагогічних інститутах та університетах, в педагогічних та інших училищах, коледжах, на різноманітних курсах підвищення кваліфікації та ін. [64].

Важливі якості та навички для соціального працівника це:

- емпатія – вміння бачити світ очима іншої людини;
- повага, реагування на проблему клієнта так, щоб вселити йому впевненість у здатності подолати її;

- конкретність і чіткість;
- знання себе і вміння допомагати іншим у самопізнанні;
- щирість, вміння природно поводитися у стосунках з клієнтом;
- дотримання правила «тут і тепер», що зобов'язує до невідкладного розв'язання проблеми, задоволення потреб клієнта [64].

Соціальні служби – підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і господарювання, а також громадяни, що надають соціальні послуги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Служба у справах дітей надає дітям, підліткам і сім'ям допомогу й підтримку, коли вони відчують труднощі вдома, коли дитина не отримує необхідного догляду або потребує допомоги з інших причин (Додаток А) [77].

Служба у справах дітей здійснює контроль за умовами утримання і виховання дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

Дітьми в Україні займається Державне забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування Відповідно до частини третьої статті 52 Конституції України утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.

Служба у справах дітей покликана надавати допомогу особам віком до 18 років, котрі зазнали або можуть зазнати насильства чи жорстокого поводження. Інші приклади ситуацій, у яких може допомогти служба у справах дітей: батьки зловживають наркотиками або алкоголем, у дитини серйозні проблеми з поведінкою або проблеми, пов'язані зі злочинністю чи зловживанням наркотиками/алкоголем. Допомога надається безкоштовно [77].

Стосовно утворення державної служби, ми можемо ознайомитися із даною інформацією (Додаток Б).

Можлива допомога вдома:

- поради та рекомендації для сім'ї;

- групи підтримки батьків;
- підтримка дитини соціальним працівником;
- фінансова підтримка для оплати дошкільного догляду за дитиною;
- фінансова підтримка для оплати позакласних занять для школярів (SFO/AKS);
- фінансова підтримка для оплати дозвілля або інших занять;
- догляд за дитиною у вихідні дні або сім'я для відвідин [77].

В основу роботи служби у справах дітей покладено найкращі інтереси дитини. Іноді вони суперечать бажанню батьків. Служба у справах дітей допомагатиме й надаватиме підтримку батькам, щоб вони могли добре піклуватися про своїх дітей, а їхні діти залишалися жити вдома, де це можливо.

У деяких серйозних випадках проживання вдома суперечить найкращим інтересам дитини, і служба у справах дітей мусить брати її під свою опіку. Це може відбуватися як за згодою сім'ї, так і без неї.

Служба у справах дітей допомагатиме й надаватиме підтримку батькам, щоб вони могли добре піклуватися про своїх дітей [77].

Служба у справах дітей покладається на повідомлення людей, стурбованих життям дитини, від яких залежить надання необхідної допомоги самій дитині та її сім'ї. Незалежно від того, чи ви є приватною особою або працюєте з дітьми та підлітками, ви зобов'язані повідомляти про всі відповідні занепокоєння. У разі будь-яких сумнівів щодо того, чи ви маєте або зобов'язані повідомити про свої занепокоєння, зверніться до служби у справах дітей, щоб отримати рекомендації з цього питання. Це також можна зробити анонімно. Опікун дитини також може звернутися до служби у справах дітей і попросити допомоги оцінити ситуацію. Такий варіант можливий, наприклад, коли батьки дитини більше не проживають разом і один із них турбується про те, чи добре дбають про дитину, коли вона не з ним [77].

Більшість співробітників служби у справах дітей є працівниками служби соціального забезпечення дітей, соціальними працівниками, юристами або психологами. Співробітники зобов'язані зберігати вашу конфіденційність. Це

означає, що вони можуть розкривати ваші особисті дані третім особам лише з вашої згоди або коли існує безпосередній ризик заподіяння комусь шкоди. У разі потреби служба у справах дітей може надати перекладача [77].

Служба у справах дітей займається:

1. Наданням правової та інформаційної допомоги населенню щодо захисту прав дітей. Допомагає громадянам отримувати інформацію та консультації щодо прав та захисту дітей.

2. Підготовкою документів до органу опіки та піклування. Розробляє та представляє документи для органу опіки та піклування в ситуаціях, коли існує невідкладна загроза життю та здоров'ю дитини, і потрібно відібрати її від батьків або осіб, які їх замінюють.

3. Проведенням профілактичних заходів для зменшення правопорушень серед дітей. Розробляє та впроваджує заходи, спрямовані на попередження дитячих правопорушень та забезпечення безпеки дітей [56].

4. Забезпеченням реалізації прав дитини: Допомагає здійснювати права дітей на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, сімейне виховання та всебічний розвиток.

5. Виявленням дітей у складних життєвих обставинах. Шукає та надає допомогу дітям, які опинилися у складних життєвих ситуаціях, зокрема, дітям-сиротам.

6. Контролем за профілактичними та виховними заходами в навчальних закладах. Відстежує та контролює дотримання законодавства та правил у навчальних закладах, а також дотримання трудового законодавства, що стосується неповнолітніх [56].

7. Контролем умов утримання і виховання дітей. Перевіряє умови проживання та виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

8. Обстеженням житлово-побутових умов. Проводить огляд та оцінку умов, в яких проживають діти, з метою забезпечення їх безпеки та комфорту.

9. Складанням протоколів про адміністративні правопорушення. Фіксує

та документує адміністративні порушення, пов'язані з дітьми, та приймає відповідні заходи у цих справах [56].

10. Представленням інтересів дітей в судах. Виступає у судових процесах в якості представника інтересів дітей.

11. Контролем утримання та забезпечення інтересів дітей в дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім'ях, сім'ях опікунів, піклувальників, патронатних сім'ях. Здійснює нагляд та контроль за умовами виховання та добробутом дітей, які перебувають у цих установах та сім'ях.

12. Загалом, служба у справах дітей відповідає за забезпечення безпеки, захисту прав та добробуту дітей у суспільстві [56].

У таких випадках потрібно звертатись до Служби у справах дітей:

1. Запит на надання правової допомоги для батьків і дітей.
2. Потреба в установленні статусу конкретної дитини.
3. Ситуації, пов'язані з визначенням, де і як буде виховуватися дитина, будь то дитина-сирота або дитина, позбавлена батьківського піклування.
4. Представництво та захист інтересів дитини у судових процесах.
5. Вирішення питань щодо позбавлення, відновлення батьківських прав або відібрання дитини від батьків без позбавлення їх прав.
6. Вирішення суперечок між батьками щодо прізвища та імені дитини.
7. Розв'язання конфліктів між батьками щодо місця проживання дитини.
8. Установлення правил участі одного з батьків у вихованні дитини та визначення способів цієї участі.
9. Оформлення дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України з вказанням її місця проживання [56].
10. Розгляд питань, пов'язаних із можливістю зустрічей дитини з матір'ю або батьком, які були позбавлені батьківських прав.
11. Оцінка потреби в установленні, зупиненні чи зміні опіки та піклування. Оцінка умов утримання та виховання дітей у родинах опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та виконання ними своїх обов'язків [56].

12. Забезпечення контролю за станом майна, правами на яке мають дітисироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

13. Розгляд звернень самих дітей, що стосуються неналежного виконання батьками, опікунами та піклувальниками своїх обов'язків з виховання чи зловживання своїми правами [56].

Соціальні працівники, які працюють у Службах у справах дітей, відіграють вагомую роль у забезпеченні добробуту та безпеки дітей та молоді. Їх діяльність спрямована на захист прав та інтересів дітей, а також забезпечення належного виховання та утримання дітей в сім'ях, дитячих будинках, прийомних сім'ях та інших формах влаштування.

Основні аспекти діяльності соціальних працівників у Службах справах дітей включають таке:

1. Визначення потреб та статусу дітей. Соціальні працівники встановлюють статус та потреби дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах, таких як сиротство, зловживання, насильство або інші небезпечні умови.

2. Оцінка сімей. Соціальні працівники проводять оцінку сімей, визначають ризики для дітей та надають підтримку сім'ям, щоб забезпечити безпечні та стабільні умови для дітей.

3. Проведення розслідувань. Вони здійснюють розслідування випадків дитячого зловживання, насильства або інших порушень прав дітей.

4. Соціальний супровід. Соціальні працівники надають підтримку та консультування дітям та їхнім сім'ям у вирішенні соціальних, психологічних та практичних проблем.

5. Організація влаштування. Вони допомагають в пошуку найкращого місця для дітей, включаючи прийомні сім'ї, дитячі будинки та інші форми влаштування.

6. Підтримка в суді. Соціальні працівники представляють інтереси дітей в судових процесах, таких як розгляд питань про позбавлення батьківських прав, опіку, піклування та інші правові питання.

7. Робота з дітьми. Вони проводять роботу з дітьми, спрямовану на їхній розвиток та виховання, включаючи соціальні та навчальні програми.

8. Профілактика. Соціальні працівники займаються профілактичною роботою, щоб запобігти виникненню проблем та захистити права дітей.

На сьогодні, уряд ухвалив постанову про створення Державної служби у справах дітей. Ця Служба як центральний орган виконавчої влади реалізовуватиме державну політику у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення.

Сьогодні в Україні більше 7,5 млн дітей, які всі страждають від впливу російської агресії. Також понад 65 тис. дітей в Україні є сиротами чи позбавлені батьківського піклування. Незалежно від того, де виховуються діти - в рідній, чи прийомній родині, усі вони потребують соціальної підтримки (Додаток В).

Отже, діяльність соціальних працівників у Службах справах дітей є надзвичайно важливою для забезпечення безпеки, добробуту та належного розвитку дітей. Вони виконують цю місію з великою відданістю та враховують найкращі інтереси дітей у всіх аспектах своєї роботи.

2.2. Аналіз результатів експериментального дослідження Служби у справах дітей

У нашому дослідженні ми описуємо діяльність роботи соціальних працівників Служби справах дітей, висвітлюємо кількість дітей, які знаходяться на обліку у надій службі та аналізуємо сайт служби Джуринської сільської ради <https://dzhurynska.gromada.org.ua/sluzhba-u-spravah-ditej-14-47-00-21-05-2021/>.

Сама служба знаходиться за адресою: вул. Заводська, 2, с. Джурин, Жмеринський р-н, Вінницька обл., 23545.

Дана служба була створена у 2020 р., відповідно до рішення про створення служби (Додаток Д).

Працівники служби:

Начальник служби у справах дітей: Гонтарук Роман Олегович.

Головний спеціаліст служби у справах дітей-бухгалтер: Гуменна Галина Володимирівна [55].

У службі працює 5 осіб, із них 3 соціальних працівників.

Служба у справах дітей веде облік за 34 дітьми, а саме за дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах - 7 дітей, дітьми сиротам - 12 дітей, та дітьми, які є внутрішньо-переміщені особи – 15 дітей.

Щодо сайту служби, він є доступний усім громадянам. За даним посиланням можна ознайомитися із сайтом, де висвітлена інформація про Джуринську територіальну громаду <https://dzhurynska.gromada.org.ua/sluzhba-u-spravah-ditej-14-47-00-21-05-2021/>. За посиланням, можна ознайомитися із:

1. Загальною інформацією;
2. Паспортом громади;
3. Складом громади;
4. Історичною довідкою;
5. Документами сільської ради;
6. Оголошеннями;
7. Громадськими слуханнями;
8. ВОКМСТ Джуринської сільської ради;
9. Відділом «Центр надання адміністративних послуг»;
10. Фінансовим управлінням;
11. Відділом земельних ресурсів, комунального майна, благоустрою, ЖКГ;
12. Службою у справах дітей;
13. Цивільним захистом;
14. Відділом праці, соціального захисту та охорони здоров'я;
15. Регулятором діяльністю;

16. Молодіжною радою;

17. Стратегією розвитку Джуринської територіальної громади.

У рубриці «Служба у справах дітей» можна ознайомитися із:

- паспортом бюджетних програм: звіти паспортів бюджетних програм (Додаток Е), паспорт бюджетної програми місцевого бюджету на 2023 рік (Додаток Ж);

- положенням;

- структурою служби;

- рішенням про створення служби;

- новинами та оголошеннями, до прикладу проводились такі заходи як: «День усиновлення» 16.09.23 р., «Сімейні форми виховання» 29.03.23 р., «Топ-5 електронних додатків, які можуть бути корисними для дітей та їхніх батьків» 02.03.23 р., «Прийміть дитину в родину» 28.02.23 р., «Почули чи прочитали про дітей у скруті - будьте готові спростовувати численні фейки, міфи та стереотипи» 26.02.23 р., «Дитячий булінг...» 01.01.23 р., «Торгівля дітьми: це може трапитися з кожним!» 24.06.22 р., «Що таке патронатна сім'я і як стати патронатним вихователем?» 24.06.22 р.

Також, постійно оновлюються новини Служби у справах дітей.

Отож, проаналізувавши сайт служби, можна з упевненістю стверджувати, що він є простим у використанні, інформація чітко подана у рубриках. Все що відбувається у службі справ дітей (робота із дітьми) висвітлюється вчасно.

Про загальні положення служби, основні положення, функції служби, на що має право служба, керівництво служби, фінансування діяльності служби, заключні положення служби, можна ознайомитися у «положенні про створення служби» [11].

Відповідно до покладених на неї завдань, служба реалізує наступні функції:

Розробляє і здійснює самостійно або разом з відповідними органами

місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадськими організаціями заходи щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей [11].

Надає органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям незалежно від форм власності, громадським організаціям, громадянам практичну та методичну допомогу, консультації з питань соціального захисту дітей.

Забезпечує ведення державної статистики щодо дітей відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Здійснює контроль за умовами утримання і виховання дітей, які проживають в складних життєвих обставинах у батьків, що не забезпечують належних умов виховання.

Веде облік дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без піклування батьків, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок) [11].

Координує роботу органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності.

Здійснює контроль за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ях опікунів, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форм власності, які функціонують на території м. Жмеринки.

Веде справи та координує діяльність стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах.

Готує та представляє на засіданні комісії з питань захисту прав дитини

матеріали щодо батьків, які неналежним чином виконують обов'язки по вихованню та утриманню дітей, позбавлення громадян батьківських прав, відібрання дітей без позбавлення їх батьківських прав, поновлення громадян у батьківських правах, повернення батькам відібраних дітей, скасування усиновлення, визнання його недійсним, визначення місця проживання дитини, спорів, пов'язаних з вихованням дітей, захистом майнових (житлових) прав дітей, зміною прізвища або реєстрацією народження дитини, надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі, надання згоди на проведення психіатричного огляду та госпіталізацію дитини до психіатричного закладу, направлення дитини на тимчасове утримання до дитячого закладу [11].

Готує та подає суду письмові висновки щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним та інші висновки, передбачені чинним законодавством України [11].

Готує проекти рішень виконкому щодо згоди або заперечення на відчуження нерухомого майна (в т.ч. житла) та іншого майна, власником якого є дитина або право користування яким має дитина, направлення дітей в державні інтернатні установи, зміну прізвища дитини, реєстрацію дитини в органах ДРАЦС, надання дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, статусу, при втраті дитиною-сиротою та дитиною, позбавленою батьківського піклування, статусу, надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі, надання згоди на проведення психіатричного огляду та госпіталізацію дитини до психіатричного закладу, визначення порядку участі одного з батьків у вихованні дитини, створення прийомної сім'ї, призначення опікунами/піклувальниками, звільнення від обов'язків опікуна /піклувальника, припинення опіки/піклування та інші, які стосуються захисту прав дітей [11].

Здійснює діяльність, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також діяльність та позитивний вплив на поведінку окремих дітей в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання. Проводити роботу серед дітей з метою запобігання правопорушенням.

Забезпечує додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї.

Вчиняє заходи щодо виявлення дітей, які залишились без піклування батьків, та вживає заходи щодо надання таким дітям статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, забезпечує захист їх особистих, майнових і житлових прав [11].

Веде облік громадян України, які постійно проживають на території України і бажають усиновити дитину, потенційних опікунів (піклувальників), прийомних батьків, батьків-вихователів.

Веде облік дітей, які можуть бути усиновлені, готує документи щодо усиновлення дітей.

Здійснює роботу з кандидатами в усиновлювачі щодо ознайомлення з банком даних про дітей, які перебувають на місцевому обліку, та організують знайомство з дітьми.

Здійснює нагляд за умовами проживання та виховання усиновлених дітей.

Влаштує на подальше проживання і виховання дітей, стосовно яких усиновлення скасовано або визнано недійсним [11].

Здійснює своєчасне внесення достовірної інформації в ЄІАС «Діти» щодо обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, кандидатів в усиновлювачі, сімей потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів; зняття з обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,

усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

Здійснює розгляд звернень громадян та прийом громадян з питань, що відносяться до компетенції служби, за встановленим графіком.

Забезпечує формування, публікацію та підтримку в актуальному стані матеріалів, які відносяться до компетенції служби на офіційному WEB- сайті міської ради та в засобах масової інформації.

Надає та реалізує пропозиції по залученню додаткових ресурсів шляхом участі в грантових програмах міжнародних організацій та фондів.

Організовує проведення засідань, координаційних рад та інших заходів з питань, які належать до компетенції служби [11].

Забезпечує влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, передачу під опіку, піклування, на усиновлення.

Перевіряє стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форм власності.

Перевіряє стан виховної роботи з дітьми у навчальних закладах, за місцем проживання.

Перевіряє умови роботи працівників молодше 18 років на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності [11].

Представляє, в разі необхідності, інтереси дітей в судах, у їх відносинах з підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності.

Розробляє і реалізовує власні та підтримувати громадські програми соціального спрямування з метою забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

Порушує перед органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей.

Порушує клопотання про притягнення батьків до адміністративної відповідальності за невиконання ними обов'язків щодо виховання дітей та вчинення насильства в сім'ї.

Узгоджує відрахування дітей із закладів освіти незалежно від їх форм власності.

Здійснює інші повноваження, покладені на службу, відповідно до чинного законодавства [11].

Робота соціальних служб на сьогодні є вкрай актуальною, це пов'язано із війною.

За даними Національної соціальної сервісної служби України у період з 24 лютого 2022 року по 1 квітня 2023 року регіональні служби у справах дітей виявили 8512 дітей, які з тих чи інших причин залишилися без батьківського піклування в умовах воєнного часу. З них 1476 дітей стали сиротами у зв'язку з обставинами військової агресії РФ проти України [4].

До того ж, за останні вісім років рівень усиновлення знизився. Якщо у 2014 році загальна кількість усиновлених дітей з інтернатів, дитячих будинків та притулків становила 1358, то за весь 2022 рік та 1 квартал 2023 року їх було усиновлено лише 435.

Кількість дітей, які стають сиротами або втрачають батьківське піклування, зростає. Зокрема, відштовхуючись від цієї статистики, можна сказати, що у період з 12 серпня 2022 року по 13 січня 2023 року кількість дітей без батьків збільшилася на 3265. Також варто враховувати і той фактор, що точну цифру з огляду на динаміку подій отримати важко. Зафіксувати якусь остаточну цифру неможливо [4].

Ексзаступниця генерального директора Директорату розвитку соціальних послуг із захисту прав дітей Інна Гончарук стверджує, що загалом тенденція сирітства в Україні не змінилася.

«Дітей, які отримали статус дітей-сиріт, і досі є доволі багато. Є багато факторів, які впливають на цю статистику. Один з них є доволі суттєвим: не всі служби працюють, зокрема на окупованих територіях. Звичайно, кількість

цих дітей повинна збільшитися. Але саме ці фактори потягли за собою те, що статистика за останні роки незмінна».

Також Інна Гончарук говорить і про складність однієї з доданих підстав отримання статусу дитини-сироти. «Ми внесли зміни до нормативно-правових актів. Внаслідок цього було введено чотири нові підстави для отримання статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування внаслідок війни. Це перебування батьків у полоні, безвісти зниклі батьки, батьки перебувають на окупованій території та батьки, які загинули внаслідок бойових дій. Відповідно, тут ще одна складність: багато тіл просто важко встановити за ДНК-аналізом. На це підуть роки» [4].

До того ж, є статистика щодо юридичного надання статусів дітям, які з тих чи інших причин внаслідок війни втратили батьків. За даними Національної соціальної сервісної служби України (станом на 1 квітня 2023 року) статус «позбавлений батьківського піклування» за різними формами втрати батьків отримали багато дітей:

- внаслідок перебування батьків на окупованих територіях чи там, де ведуться бойові дії – 496 дітям надано такий статус;
- 17 дітей позбавлені батьківського піклування через те, що їхні батьки зникли безвісти;
- у 9 дітей батьки є військовополоненими та перебувають на території держави-агресора;
- батьки 4 дітей незаконно ув'язнені російською владою;
- 83 дитини набули такого статусу через документальну непідтвердженість факту смерті своїх батьків;

Окрім того, починаючи з 24 лютого 2022 року, у зв'язку з агресією рф, 219 дітей, які втратили батьківське піклування з причин смерті або загибелі батьків, отримали статус дитини-сироти [4].

Разом із цим логічно постає питання про усиновлення. Станом на 31 березня 2023 року є 14 673 дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, які можуть бути усиновлені. З цього числа 10 608

дітей влаштовані до сімейних форм виховання (опіка, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, в сім'ї родичів, тимчасове влаштування в сім'ї громадян України) та 4 065 перебувають у закладах. Якщо брати до уваги кількість усиновлень дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування протягом війни з росією від 2014 року, то 1358 дітей було усиновлено в рік початку війни на сході України, а в 2022 році – 380. Тобто у рік повномасштабного вторгнення було усиновлено на 978 дітей менше, ніж у рік початку війни.

Аналітикиня фундації DEJURE та експертка з питань правничої освіти Катерина Грищенко каже, що під час воєнного стану держава не забороняє усиновлювати дітей, які позбавлені батьківського піклування. Ба більше, деякі процедури спростили [4].

«Влаштування дітей під опіку та тимчасове розміщення дітей у сім'ях до закінчення дії воєнного стану стало простішим у реалізації. Держава надала можливість проживати дітям трохи довше у патронатних сім'ях. Жодних обмежень у будь-які закони не вносилося. Навпаки – можливості для дітей без батьків розширилися».

Експертка також наголошує на відсутності державної інформаційної кампанії, яка була б спрямована на розвиток сімейних форм виховання в Україні.

«За часів президентства Ющенка проводилися інформаційні кампанії на рівні держави, які пропагували влаштування дитини у сім'ю. За їхніми результатами рівень усиновлення значно зріс. Тобто безумовно є сенс у тому, щоб держава пояснювала людям важливість усиновлення [4].

Важливо пам'ятати, що зараз понад 4000 дітей перебуває в інтернатах. Вони теж потребують усиновлення. Ми проводили соціологічне дослідження. Яке показало, що після початку повномасштабного вторгнення дуже зріс попит на усиновлення дітей-сиріт, які саме втратили батьків унаслідок війни. Тут важливо розуміти, що більшість із них не потребують усиновлення: їх

забирають до себе родичі. Це доволі несправедливо щодо тих дітей, які вже тривалий час знаходяться у державних закладах».

За час війни держава запустила механізм задля полегшення пошуку інформації та можливостей для усиновлення. ЮНІСЕФ, Міністерство соціальної політики України та Офіс президента України запустили чат-бот «Дитина не сама». За його допомогою сім'ї можуть отримати додаткову інформацію про можливість прихистити дитину, стати усиновлювачами або патронатними вихователями [4].

Одним із ефективних способів поступового подолання проблеми сирітства в Україні є розвиток та удосконалення сімейних форм виховання. Держава не повинна вирішувати проблему сирітства тільки грошовими виплатами та пільгами. Для зменшення рівня сирітства варто проводити інформаційні кампанії на рівні країни, які б заохочували людей до усиновлення [4].

Також варто звернути увагу на те, що місія розвитку сімейних форм виховання фактично покладена на органи місцевого самоврядування. Проте їм не вистачає на це ресурсу. Варто запровадити додаткові заходи на локальному рівні, які були б спрямовані на роз'яснення громадам аспектів усиновлення та його необхідності, зокрема і під час війни [4].

Отже, робота соціальних працівників у Службах справ дітей є досить відповідальною. Їхні обов'язки та функції включають в себе захист і підтримку дітей, які опинилися в складних життєвих ситуаціях, а також надання допомоги сім'ям у вирішенні соціальних проблем.

Робота соціальних працівників є важливим чинником забезпечення благополуччя та безпеки дітей, забезпечення їхнього права на належну опіку та дорослішання в стабільному оточенні. Крім того, вони сприяють розвитку соціальних програм та політик, спрямованих на покращення умов життя дітей та забезпечення їхнього гармонійного розвитку. Робота соціальних працівників є важливим елементом соціальної інфраструктури суспільства і сприяє створенню сприятливих умов для зростання здорового та щасливого

наступного покоління. Працюючи із даною категорією – дітьми, соціальний працівник має мати найголовнішу рису – це любов до дітей.

ВИСНОВКИ

У дослідженні обґрунтовано теоретичні основи дослідження. Результати проведеної роботи засвідчили досягнення мети й розв'язання поставлених завдань, що дало можливість дійти до таких висновків:

1. Проаналізовано основні аспекти розвитку соціальної роботи в Україні.

Встановлено, що соціальна робота – це вплив громадськості, професіоналів, індивідів на соціальне облаштування суспільства завдяки формуванню й реалізації державної соціальної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для життєдіяльності кожної людини, її сім'ї, громади.

Соціальна робота як практична професійна діяльність сприяє успішним змінам, вирішенню проблем людських взаємовідносин; допомагає людям підвищувати їх здатність до функціонального існування у суспільстві та самостійно приймати рішення з метою підвищення рівня добробуту.

Мета соціальної роботи є надання допомоги різним соціальним групам населення, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Фундаментом соціальної роботи є принципи прав людини та соціальної справедливості.

Професійна соціальна робота реалізується через функціонування низки спеціальностей, спрямованих на вирішення широкого спектра проблем людини (медичних, юридичних, економічних виховних).

Соціальний працівник – це професійно-підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи та виконує різноманітні види соціальної роботи.

Одним з ключових аспектів розвитку соціальної роботи є інтеграція України в міжнародне співтовариство, що суттєво вплинуло на впровадження сучасних стандартів та методів в галузі соціальної роботи.

Офіційне введення соціальної роботи як навчальної дисципліни припадає на весну 1991 року. З'являється перша україномовна фахова література: підручники, посібники, монографії, а також наукові і науково-популярні періодичні видання.

2. Висвітлено зарубіжний досвід підготовки фахівців із соціальної роботи.

З'ясовано, що зарубіжний досвід підготовки фахівців із соціальної роботи надає цінний внесок у розвиток цієї галузі на світовому рівні. Висвітлення різноманітних аспектів підготовки соціальних працівників за кордоном дозволяє нам зрозуміти ключові принципи та підходи, які можна успішно впровадити в Україні.

Зазначено, основні висновки щодо зарубіжного досвіду підготовки фахівців із соціальної роботи включають такі аспекти:

1. Інтегрований підхід – зарубіжні програми підготовки фахівців із соціальної роботи акцентують увагу на інтегрованому підході до навчання, що означає поєднання теоретичних знань з практичними навичками. Цей підхід сприяє кращому розвитку професійних компетенцій.

2. Практична підготовка, зарубіжні навчальні програми акцентують увагу на практичній підготовці студентів через стажування та практичну роботу. Це допомагає студентам набувати досвіду та розвивати практичні навички в реальних умовах роботи з клієнтами.

3. Залучення експертів. Багато закладів підготовки фахівців із соціальної роботи у світі залучають досвідчених соціальних працівників та фахівців до викладання. Це допомагає студентам здобувати знання та поради від тих, хто вже пройшов практичний шлях в цій галузі.

4. Розвиток міжпрофесійних навичок. Зарубіжний досвід також підкреслює важливість розвитку міжпрофесійних навичок, таких як

комунікація, співпраця та робота в команді. Це важливо для успішної роботи у складних ситуаціях, де соціальні працівники мають співпрацювати з іншими професіями.

5. Акцент на етиці. Зарубіжні програми підготовки фахівців із соціальної роботи надають велику увагу етиці та професійному спрямуванню. Це допомагає гарантувати високий стандарт етичної поведінки у роботі з клієнтами.

Отож, зарубіжний досвід підготовки фахівців із соціальної роботи може слугувати важливим джерелом прикладів для вдосконалення системи підготовки соціальних працівників в Україні. Важливо враховувати специфічні потреби та контекст країни, але вивчення зарубіжного досвіду може допомогти покращити якість підготовки фахівців у галузі соціальної роботи.

3. Розкрито діяльність соціальних працівників у Службах справ дітей.

З'ясовано, що соціальний працівник – професійно підготовлений фахівець, який має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи та виконує різноманітні види соціальної роботи.

Соціальний працівник – кваліфікований консультант і комунікатор, який вміло оперує законами України, використовуючи їх для вирішення кризових ситуацій, разом з клієнтами створює програми та механізми виходу зі складних ситуацій.

Навчання за спеціальністю 231 Соціальна робота здійснюється у закладах вищої освіти в Україні. Здобувши дану спеціальність, фахівець може займати такі посади як: соціальний робітник, соціальний педагог; інспектор з охорони дитинства; вихователь-методист; помічник вихователя; менеджер соціальної роботи; педагог-консультант; керівник самодіяльного об'єднання; керівник спеціалізованої соціальної служби; культурорганізатор дитячих та позашкільних закладів; начальник кабінету; вихователь; завідувач центру; організатор позакласної та позашкільної виховної роботи; фахівець соціальної роботи; завідувач гуртожитку; завідувач кімнати матері і дитини.

Соціальні працівники, які працюють у Службах у справах дітей, відіграють вагомую роль у забезпеченні добробуту та безпеки дітей та молоді. Їх діяльність спрямована на захист прав та інтересів дітей, а також забезпечення належного виховання та утримання дітей в сім'ях, дитячих будинках, прийомних сім'ях та інших формах влаштування.

Отож, діяльність соціальних працівників у Службах справах дітей є надзвичайно важливою для забезпечення безпеки, добробуту та належного розвитку дітей. Вони виконують цю місію з великою відданістю та враховують найкращі інтереси дітей у всіх аспектах своєї роботи.

4. Проведено та описано еспериментальне дослідження на базі Джуринської Служби у справах дітей.

Встановлено, що Служба у справах дітей Джуринської сільської ради була створена 2020 р. Начальник Служби у справах дітей: Гонтарук Роман Олегович. У службі працює 5 осіб, із них 3 соціальних працівників.

Служба у справах дітей веде облік за 34 дітьми, а саме за дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах – 7 дітей, дітьми сиротам – 12 дітей, та дітьми, які є внутрішньо-переміщені особи – 15 дітей.

Нами була здійснена діагностика сайту. Встановлено, що інформаційне наповнення сайту є досить змістовним. За даним посиланням можна ознайомитися із сайтом, де висвітлена інформація про Джуринську територіальну громаду <https://dzhurynska.gromada.org.ua/sluzhba-u-spravah-ditej-14-47-00-21-05-2021/>. Безпосередньо, у рубриці «[Служба у справах дітей](#)» можна ознайомитися із:

- паспортом бюджетних програм;
- положенням;
- структурою служби;
- рішенням про створення служби;
- новинами та оголошеннями.

Усі заходи, вікторини, розважальні ігри, які проводяться працівниками у Службі справ дітей висвітлюються на сайті вчасно.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблематики даного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батіщева Г. О. Робота соціальних служб для молоді з молодою сім'єю : метод. рекомендації. К.: А.Л.Д., 2018. 213 с.
2. Бичков С. І. Сучасна система соціального захисту в Україні. URL: <https://buklib.net/books/35852/>.
3. Ващенко О. П. Теорія та практика побудови організаційних систем управління: Навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2017. 112 с.
4. Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/viy-na-i-siritstvo-skilki-ditey-v-ukrayini-zalishilisy-a-bez-batkiv-ta-yak-zminiv-sya-riven-yih-nogo-usi.html>.
5. Гончаренко Ю. В. Соціально-психологічні особливості якості життєвого простору особистості. Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. Т. 7. Вип. 41. С. 108–116.
6. Горілий А. Г. Нагальні завдання підготовки фахівців із соціальної роботи. Ужгород, 2019. С. 151-154.
7. Горпинич О. В. Соціальна робота в Україні : стан та перспективи розвитку. К., 2018. № I (23). С. 67–74.
8. Гребя Р. Механізми реформування системи соціальних послуг в Україні: державно-управлінський аспект. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 1(32). С. 62-67.
9. Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад : монографія / за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, І. А. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 292 с.
10. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіт. доп. наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2019. 192 с. С.146

11. Джуринська територіальна громада. URL : <https://dzhurynska.gromada.org.ua/rishennya-pro-stvorennya-sluzhbi-14-49-51-21-05-2021/>.
12. Драгомирецька Н. М. Державно-громадянське партнерство у сфері соціального розвитку : навч. посіб. / Н. М. Драгомирецька, Н. В. Піроженко, І. В. Матвеєнко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. 290 с.
13. Дубич К. В. Механізми державного управління соціальними послугами : зарубіжний досвід та українські реалії : монографія. К. : Вид-во НАДУ при Президентіві України, 2018. 386 с.
14. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2018. 536 с.
15. Жмеринська міська рада. URL : <https://zhmerinka-adm.gov.ua/pages/sluzhba-u-spravah-ditej>.
16. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. для ВНЗ / Л. М. Завацька. К. : Видавничий Дім «Слово», 2018. 240 с.
17. Зберегти сім'ю. Соціальна робота із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах . К. : ЕКМО, 2019. 160 с.
18. Карпенко О. Професійні функції соціального працівника як складова професійної компетентності URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/20/visnuk_4.pdf.
19. Касинюк Л. А. Досвід та проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні: філософсько-правовий аспект. Гуманітарний часопис. 2018. № 3. С. 48–55.
20. Класифікатор професій із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 лютого 2019 року № 259. URL: https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433

21. Корнещук В. В., Колодійчук Ю. В., Боделан М. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 2018. 296 с.
22. Краснова Н. П. Соціально-педагогічна робота з сім'єю, яка є фактором дезадаптації дитини. К., 2018. № 2. С. 21-31.
23. Лабенська Л. Л., Савич В. О. Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. К., 2019. № 1. С. 118-122.
24. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: Підручник М.П. Лукашевич, Т. В Семигіна. К. : Каравела. 2009. 367 с.
25. Лукашов С. Спеціалізовані соціальні служби підтримки сім'ї // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2020. №2. С. 115-130.
26. Мельник Л. А. Суб'єкти державної політики у сфері захисту прав дітей. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/34.pdf.
27. Моргай Л. А. Історія становлення соціальної роботи в Україні. Науковий журналу «Соціальна робота та соціальна освіта». Умань: Візаві, 2018. С. 33-38.
28. Моргай Л. А. Професійна діяльність фахівців соціальної роботи у Службах справах дітей. «Ввічливість. Humanitas». Вип. 1, 2023 р. Видавничий дім «Гельветика» 2023. С.73-78.
29. Мордань О. О. Державна політика щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків. К., 2019. 20 с.
30. Моторнюк У. Аналіз сучасного стану надання соціальних послуг. URL: file:///C:/Users/Downloads/bses_2016_8_38.pdf.
31. Навроцький О. О. Компетенція окремих органів державної влади у сфері забезпечення прав дитини: сучасний стан та шляхи удосконалення. К., 2019. № 5. С. 127-131.
32. Надання соціальних послуг в умовах децентралізації. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/c7448a2e-94c5-46a3-8071-79b1b62f400d>.
33. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики.

К.: «К.І.С.», 2018. С. 13-42.

34. Особливості професійної діяльності фахівців соціальної роботи в органах внутрішніх справ в Україні. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13917/3/knuga2001_2ukr-.pdf.

35. Павлишина Н. Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3304.

36. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини : Указ Президента України від 11 серп. 2011 р. № 811/2011 // Офіційний вісник України. 2019. № 63. Ст. 2494.

37. Плисенко Г. П. Практика вдосконалення системи соціальних послуг у форматі «прозорий офіс». Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 19. С. 55-60.

38. Попик Ю. В. Організація діяльності інтегрованих соціальних служб в територіальних громадах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2016. Вип. 2. С. 193-196.

39. Попович Г. М. Підготовка соціальних працівників: широкий профіль чи вузька спеціалізація? URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31131/1/Підготовка%20СП%20широкий%20профіль.pdf>.

40. Порядок організації надання соціальних послуг. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020>.

41. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України № 2558-III від 21.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2558-III>.

42. Пустовой В. С. Історія централізації та децентралізації Української держави: правові аспекти. Актуальні проблеми держави і права. 2019. Вип. 60. С. 433–440.

43. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» ; за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с.

44. Романовська Л. І. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності та позитивні тенденції такого процесу в Україні. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2019. № 2 (8). С. 224–227.

45. Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці. дис. на здобуття наукового ступеня д.е.н. К.: 2018 р. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.01/2016/Ruzhenskyj_diss.PDF

46. Савельчук І. А. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції URL: <http://eprints.zu.edu.ua/21947/1/22.pdf>.

47. Семигіна Т. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи // Вісник АПСВ. 2015. № 1-2. С. 6-11.

48. Семигіна Т. В. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 4. С. 65-75. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2019-65-75.pdf.

49. Семигіна Т. Завдання соціальної роботи у контексті Цілей сталого розвитку// Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри. М-ли міжнар.наук.-практ. конф (5-6 квітня 2017 р.) [За заг. ред. Семигіної Т.В.]. Київ: АПСВТ, 2017. С. 138-141.

50. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С.70-85.

51. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

52. Сергієнко Аліна. Державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/32.pdf>.

53. Сидоренко Ю. Сучасна українська сім'я як клієнт соціальної роботи. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2018. №2. С.98–104.

54. Сирота І. М., Гудзь А. О. Принципи права соціального забезпечення в сучасних умовах. Держава та регіони. Серія: Право. 2019. № 4 (66). С.62-66.
55. Служба у справах дітей. URL : <https://dzhurynska.gromada.org.ua/sluzhba-u-spravah-ditej-14-47-00-21-05-2021/>.
56. Служба у справах дітей. Основні завдання та повноваження. URL : <http://vyshnivetska-gromada.gov.ua/archives/27630>.
57. Служба у справах дітей. Основні завдання та повноваження. URL: <http://vyshnivetska-gromada.gov.ua/archives/27630>.
58. Собочан А., Бертотті Т., Стром-Готфрід К. Етичні міркування у дослідженнях із соціальної роботи / Пер. з англ. Т. Семигіної // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С. 86-101.
59. Соціальна інфраструктура на шляхах реформування місцевого самоврядування: кол. моногр. Київ-Варшава, 2018. 431 с.
60. Соціальна робота в Україні : перші кроки / Під редакцією В. Полтавця. К. : Видавничий дім «КМ Academia», 2019. 236 с.
61. Соціальна робота: Хрестоматія. К.: ДЦССМ, 2018. 396 с.
62. Соціальний захист населення України : монографія / авт.кол. : І.Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. Ф. Новікова та ін.; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2019. 184 с
63. Соціальний працівник та його професійна ідеологія URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/12610/>.
64. Соціальний працівник. URL: <https://dnp.dcz.gov.ua/publikaciya/socialnyu-pracivnyk>.
65. Статистичні дані щодо усиновлення дітей під час війни. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/za-devjat-misjatsiv-2022-roku-v-ukrajini-bulo-usinovleno-479-ditej-natssotssluzhba.html>.
66. Трубавіна І. М. Аналіз застосування форм організації соціально-педагогічної роботи з сім'єю в системі центрів соціальних служб для молоді в Україні. 2018. Вип.3. С. 135-141.

67. Трубавіна І. М. Соціальний супровід неблагополучної сім'ї. К. : ДЦССМ, 2018. 85 с.
68. Трубавіна І. М., Бугаєць Н. А. Методи вивчення сім'ї. К.: УДЦССМ, 2019. 76 с.
69. Трубавіна І. Технології соціально-педагогічної роботи з неблагополучною сім'єю. Полтава 2020. Вип. 6/7 (20-21). С. 49–59.
70. Трубавіна І. М. Сучасні підходи до розуміння сім'ї у наукових дослідженнях. К., 2017. № 1. С. 38-48.
71. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб. К. : 2017. 129 с.
72. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посіб. К. : НАДУ, 2019. Ч. 1. 456 с. 73
73. Упровадження децентралізації публічної влади в Україні: національний і міжнародний аспекти. Ужгород : ТІМПАНИ, 2018. 216 с.
74. Функції служби у справах дітей щодо опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. URL: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-funktsiji-službi-spravah-ditey>.
75. Чим зумовлені функції місцевого самоврядування в сфері захисту прав дітей. URL: <https://auc.org.ua/novyna/chym-zumovleni-funkciyi-miscevogo-samovryaduvannya-v-sferi-zahystu-prav-ditey>.
76. Шевченко О. Робота служби у справах дітей з підлітками групи ризику. 2018. № 6 (18). С. 13-27.
77. Що таке служба у справах дітей? URL : <https://www.msp.gov.ua/content/sluzhbi-u-spravah-ditey-v-otg.html>.
78. Якубова Л. А. Порівняльний аналіз особливостей організації соціальної роботи в Україні та за кордоном. URL: Режим доступу:http://www.irbis_nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_6.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ про службу у справах дітей сільської, селищної ради 16 вересня 2021 року

I. Загальні положення

1. Служба у справах дітей сільської, селищної ради (далі - служба) утворюється сільською, селищною радою та є підзвітною, підконтрольною та підпорядкованою сільській, селищній раді та сільському, селищному голові.

2. Служба має право юридичної особи та в межах, визначених законодавством України, приймає самостійні рішення, які оформляються актами та наказами за підписом керівника служби.

3. Служба у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, наказами Мінсоцполітики, наказами начальника служби у справах дітей обласної державної адміністрації, рішеннями сільської, селищної ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями сільського, селищного голови, іншими нормативними актами органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

II. Основні завдання та повноваження служби

4. Основними завданнями та повноваженнями служби є:

1) реалізація на території територіальної громади державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; визначення пріоритетних напрямів поліпшення становища дітей у територіальній громаді, їх соціального захисту, сприяння фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку;

2) розроблення і проведення самостійно або разом з виконавчими органами сільської, селищної ради, відповідними органами виконавчої влади,

підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, громадськими об'єднаннями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;

3) організація і проведення разом з виконавчими органами сільської, селищної ради, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції заходів щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність і безпритульність, запобігання вчиненню дітьми правопорушень;

4) координація діяльності виконавчих органів сільської, селищної ради, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території територіальної громади, у розв'язанні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, надання їм у межах компетенції практичної, методичної та консультаційної допомоги в цій сфері;

5) розроблення та подання пропозицій до проєктів місцевих, обласних програм, планів і прогнозів щодо соціального захисту, забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей, у тому числі в частині бюджетних асигнувань на виконання відповідних програм і проведення заходів щодо реалізації державної політики з питань дітей, спрямованої на подолання дитячої бездоглядності та безпритульності, а також на утримання підпорядкованих службі закладів соціального захисту для дітей;

б) ведення державної статистики щодо дітей; організація та проведення разом з виконавчими органами сільської, селищної ради, науковими установами досліджень у сфері соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; підготовка інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів про причини та умови вчинення дітьми правопорушень; вивчення і поширення міжнародного досвіду з питань соціального захисту дітей, дотримання їхніх прав та інтересів; підготовка та подання в установленому порядку статистичної звітності;

7) проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань, що належать до компетенції служби, зокрема, через засоби масової інформації;

8) надання організаційної і методичної допомоги притулкам для дітей, центрам соціально-психологічної реабілітації дітей, центрам соціальної підтримки дітей та сімей, соціально-реабілітаційним центрам (дитячим містечкам), що розташовані на території відповідної територіальної громади та/або в яких отримують соціальні послуги діти, які проживають у територіальній громаді або походять з неї, здійснення в межах компетенції безпосереднього контролю за діяльністю таких закладів;

9) вжиття заходів із виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які залишилися без батьківського піклування; у разі необхідності забезпечення їх тимчасового влаштування, надання необхідної допомоги з урахуванням їхніх потреб;

10) забезпечення безпеки дітей, стосовно яких надійшла інформація про жорстоке поводження з ними або загрозу їхньому життю чи здоров'ю, шляхом:

невідкладного проведення оцінки рівня безпеки дитини спільно з уповноваженим підрозділом територіального органу Національної поліції, який діє у межах своїх повноважень, фахівцем із соціальної роботи або іншим надавачем соціальних послуг, представником закладу охорони здоров'я, у разі необхідності із залученням інших фахівців;

вжиття в разі необхідності заходів щодо організації надання дитині необхідної медичної допомоги, її тимчасового влаштування;

підготовка клопотання до органу опіки та піклування про невідкладне відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють, у разі підтвердження факту загрози її життю та здоров'ю;

11) підготовка за участю виконавчих органів сільської, селищної ради документів для звернення органу опіки та піклування до суду про позбавлення, відібрання дитини у батьків без позбавлення їх батьківських прав;

12) підготовка документів та проєктів рішень органу опіки та піклування для реєстрації народження підкинутих, знайдених дітей, дітей, покинутих у пологових будинках, інших закладах охорони здоров'я, дітей, мати яких померла чи місце проживання матері яких встановити неможливо, подання таких документів та рішень органам реєстрації актів цивільного стану;

13) підготовка висновків про доцільність (недоцільність) повернення дитини, щодо якої було прийняте рішення про тимчасове влаштування, до батьків або інших законних представників;

14) збір документів, необхідних для надання дитині статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, підготовка проєктів відповідних рішень органу опіки та піклування;

15) вжиття заходів щодо повернення в Україну дітей, позбавлених батьківського піклування, які є громадянами України та походять із відповідної територіальної громади;

16) ведення обліків дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, включаючи дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітей, які залишились без батьківського піклування, включаючи дітей, розлучених із сім'єю, дітей, які є іноземцями або особами без громадянства та виявили бажання особисто чи через інших осіб набути статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту (далі - діти, розлучені із сім'єю), дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій; усиновлених дітей, за умовами проживання та виховання яких здійснюється нагляд; потенційних опікунів, піклувальників; нерухомого майна дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування;

17) участь у межах компетенції у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого з метою забезпечення прав та найкращих інтересів дітей;

18) забезпечення в межах компетенції ведення єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів (за винятком ведення цього банку в частині інформації про потенційних прийомних батьків, батьків-вихователів, дітей, які можуть бути усиновлені, та кандидатів в усиновлювачі);

19) вжиття вичерпних заходів для влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України з дотриманням пріоритету сімейного виховання, забезпечення дотримання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, у тому числі:

надання потенційним опікунам, піклувальникам інформації про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають в службі на обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

обстеження житлово-побутових умов потенційних опікунів, піклувальників;

участь у заходах, пов'язаних із вибуттям дітей із закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, в яких вони перебували цілодобово, та влаштуванням у сім'ї усиновлювачів, опікунів, піклувальників, у дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї;

збір та подання до служби у справах дітей відповідної районної державної адміністрації документів, які підтверджують наявність правових підстав для усиновлення дітей, а також документів, необхідних для влаштування дітей до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу;

консультування громадян, які виявили бажання усиновити дитину, обстеження умов їхнього проживання, організація знайомства дитини з кандидатами в усиновлювачі, прийомні батьки, батьки-вихователі, встановлення контакту;

підготовка проєктів рішень органу опіки та піклування про встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування;

20) здійснення у межах компетенції контролю за дотриманням законодавства з питань соціального захисту дітей і запобігання вчиненню ними правопорушень, у тому числі щодо умов утримання і виховання:

дітей, влаштованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, у тому числі до спеціальних виховних установ;

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ях опікунів, піклувальників, дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім'ях;

дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у сім'ях патронатних вихователів;

21) підготовка висновків та звітів про стан виховання, утримання і розвитку дітей у сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, усиновлених дітей;

22) розгляд звернень власників підприємств, установ або організацій усіх форм власності щодо звільнення працівників віком до 18 років та надання відповідних письмових дозволів;

23) проведення передбачених законодавством заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей, у тому числі:

розроблення та проведення заходів щодо захисту прав і законних інтересів дітей, які постраждали від домашнього насильства, та дітей, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі;

прийом та розгляд заяв і повідомлень про домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей, у тому числі повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;

інформування дітей, які постраждали від домашнього насильства, їхніх батьків, інших законних представників, якщо вони не є кривдниками дитини, а також дітей, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі, їхніх батьків, інших законних представників про права дітей, заходи, у яких вони можуть взяти участь, та послуги, якими вони можуть скористатися;

проведення з батьками, іншими законними представниками дітей профілактичної роботи із запобігання домашньому насильству стосовно дітей і за участю дітей, у тому числі із залученням у разі необхідності інших суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю в межах їхньої компетенції;

порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питань про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб за невиконання або неналежне виконання ними обов'язків у разі виявлення фактів домашнього насильства, у роботі з дітьми, які постраждали від домашнього насильства, та дітьми, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі;

взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;

24) забезпечення соціального захисту дітей, які постраждали від торгівлі людьми, у тому числі інформування про таких дітей територіального органу Національної поліції, структурного підрозділу місцевої державної адміністрації, відповідального за проведення процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, для проведення відповідних заходів згідно із законодавством;

25) забезпечення захисту житлових та майнових прав дітей, в тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема:

ведення обліку нерухомого майна дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування;

складання опису майна дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, за місцем знаходження такого майна;

підготовка проєктів рішень органу опіки та піклування за місцем знаходження майна дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, про встановлення опіки над майном; призначення особи, яка буде представляти інтереси дітей вказаної категорії на час здійснення права на спадкування; укладення договору оренди житла, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності; погодження зняття з реєстрації дітей вказаної категорії;

вжиття заходів щодо передання житла, яке належить на праві користування дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, у власність дитини;

подання органу опіки та піклування необхідних документів для взяття дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, після досягнення нею 16-річного віку на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і на соціальний квартирний облік у разі наявності правових підстав для цього;

забезпечення контролю за виконанням рішень сільської, селищної ради та її виконавчих органів щодо захисту житлових та майнових прав дітей;

26) забезпечення захисту прав дітей при вчиненні правочинів стосовно нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким вони мають, шляхом:

надання консультацій фізичним особам з питань підготовки необхідних документів щодо вчинення відповідних правочинів;

перевірка документів, поданих на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини, з'ясування наявності/відсутності обставин, що можуть бути підставою для відмови у наданні дозволу на вчинення таких правочинів;

підготовка проєктів рішень органів опіки та піклування про надання (відмову в наданні) дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким має дитина;

подання сільському, селищному голові клопотання про необхідність звернення до суду з метою захисту майнових та житлових прав дитини, якщо батьки, опікуни/піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі не виконують рішення виконавчого органу сільської, селищної ради;

підготовка для подання до суду письмових висновків органу опіки та піклування щодо виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання такою, що втратила право користування житловим приміщенням, управління батьками майном дитини;

27) збір матеріалів, підготовка письмових висновків органів опіки та піклування для подання до суду або проєктів рішень органу опіки та піклування щодо розв'язання спорів між батьками стосовно прізвища, імені, місця проживання дитини, участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї;

28) підготовка висновків та проєктів рішень органу опіки та піклування про підтвердження місця проживання дітей для їх тимчасового виїзду за межі України;

29) підготовка для подання до суду висновків органу опіки та піклування щодо позбавлення та поновлення батьківських прав; побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав; відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду; з інших питань, що стосуються прав дитини, які вирішуються із залученням або за ініціативою виконавчого органу сільської, селищної ради як органу опіки та піклування;

30) складання протоколів про адміністративні правопорушення відповідно до частин п'ятої, шостої статті 184 (невиконання рішення органу опіки та піклування щодо визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини) та статті

188-50 (невиконання законних вимог посадових (службових) осіб органу опіки та піклування) Кодексу України про адміністративні правопорушення;

31) розгляд питань, пов'язаних із доцільністю відрахування неповнолітніх здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти першого року навчання, здобувачів фахової передвищої та вищої освіти першого року навчання (далі - здобувач освіти), що передбачає:

отримання від закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти повідомлення, у тому числі в електронній формі та за допомогою телефонного зв'язку, про заплановане відрахування неповнолітнього здобувача освіти із зазначенням підстав для такого відрахування за один місяць до прийняття відповідного рішення;

вивчення у взаємодії із законними представниками неповнолітнього здобувача освіти (протягом 10 робочих днів з дня отримання такого повідомлення) підстав запланованого відрахування на предмет їх відповідності законодавству у сфері захисту прав дітей; встановлення причин відрахування, визначення доцільності та можливості їх усунення;

у разі встановлення факту невідповідності підстав запланованого відрахування неповнолітнього здобувача освіти законодавству у сфері захисту прав дітей подання закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти аргументованого заперечення щодо такого відрахування;

32) сприяння в межах компетенції поверненню дітей-іноземців, виявлених на території села, селища, до місць їхнього постійного проживання та забезпечення їх соціального захисту до моменту повернення;

33) представництво від імені органу опіки та піклування інтересів дітей, розлучених із сім'єю, виявлених на території села, селища;

34) здійснення контролю за цільовим використанням аліментів;

35) забезпечення організації діяльності Комісії з питань захисту прав дитини;

36) розгляд в установленому порядку звернень громадян, зокрема звернень дітей щодо неналежного виконання батьками, іншими законними представниками обов'язків з виховання або щодо зловживання ними своїми правами;

37) виконання інших функцій, покладених на службу відповідно до законодавства.

III. Права служби

5. Служба має право:

1) приймати з питань, що належать до її компетенції, рішення, які є обов'язковими для виконання місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, посадовими особами, фізичними особами;

2) отримувати повідомлення від місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, посадових осіб про заходи, вжиті на виконання прийнятих службою рішень;

3) отримувати в установленому порядку від місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності інформацію, документи та інші матеріали з питань, що належать до компетенції служби; від місцевих органів державної статистики - статистичні дані, необхідні для виконання визначених для неї завдань;

4) звертатися щодо фактів порушення прав та інтересів дітей до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності в разі виявлення таких фактів;

5) перевіряти стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,

спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності, стан виховної роботи з дітьми у закладах освіти за місцем проживання, а також у разі необхідності - умови роботи працівників віком до 18 років на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності;

6) представляти в разі необхідності інтереси дітей у судах, у їх взаємодії з підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, брати участь у розгляді судами справ щодо дітей і захисту їхніх прав та інтересів;

7) запрошувати для бесіди батьків, інших законних представників дітей, посадових осіб з метою з'ясування причин та умов, які призвели до порушення прав дітей, бездоглядності та безпритульності, вчинення правопорушень, і вживати заходів щодо усунення причин;

8) порушувати перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про накладення дисциплінарних стягнень на посадових осіб у разі невиконання ними рішень, прийнятих службою, Нацсоцслужбою;

9) порушувати перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей;

10) укладати в установленому порядку угоди про співпрацю з науковими установами, громадськими об'єднаннями і благодійними організаціями з питань, які належать до компетенції служби;

11) скликати в установленому порядку наради, конференції, семінари з питань, що належать до компетенції служби;

12) проводити особистий прийом дітей, а також їхніх батьків, інших законних представників, розглядати їхні звернення з питань, що належать до компетенції служби;

13) визначати потребу в утворенні спеціальних установ і закладів соціального захисту дітей;

14) відвідувати дітей, які перебувають в службі на обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання, навчання і роботи; вживати заходів щодо соціального захисту дітей;

15) проводити інспекційні відвідування одержувачів аліментів із метою контролю за цільовим витрачанням аліментів.

IV. Організація роботи служби

6. Служба під час виконання визначених для неї завдань взаємодіє з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, старостами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями, благодійними організаціями та фізичними особами.

7. Службу очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади згідно з розпорядженням сільського, селищного голови з дотриманням вимог Законів України «Про службу в органах місцевого самоврядування» та «Про місцеве самоврядування в Україні».

8. Начальник служби може мати заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади згідно з розпорядженням сільського, селищного голови.

9. Начальник служби:

1) здійснює керівництво службою, персонально відповідає за виконання визначених для неї завдань, за роботу підпорядкованих службі закладів;

2) планує роботу служби і забезпечує виконання перспективних і поточних планів роботи;

3) видає у межах своєї компетенції накази, організовує і контролює їх виконання;

4) подає на затвердження сільському, селищному голові кошторис і штатний розпис служби в межах граничної чисельності та фонду оплати праці працівників;

5) затверджує положення про структурні підрозділи і функціональні обов'язки працівників служби, визначає завдання працівникам служби і розподіляє між ними обов'язки;

б) аналізує показники роботи служби, вживає заходів щодо підвищення ефективності роботи служби, забезпечує підвищення кваліфікації працівників;

7) розпоряджається коштами в межах затвердженого кошторису служби.

10. Якщо в службі на обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, або якщо діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, проживають у територіальній громаді, у такій службі для виконання функцій щодо забезпечення їх влаштування у різні форми виховання утворюється окремий підрозділ або в штатному розписі служби передбачається окрема посада.

11. Для прийняття узгоджених рішень з питань, що належать до компетенції служби, в ній може утворюватися колегія у складі начальника служби (голова колегії), його заступників, керівників виконавчих органів сільської, селищної ради, органів Національної поліції, представників підприємств, установ, громадських об'єднань. Склад колегії затверджується сільським, селищним головою за поданням начальника служби.

Рішення колегії оформляються наказами начальника служби.

12. Для розгляду наукових рекомендацій і пропозицій щодо поліпшення діяльності та розв'язання інших питань у службі можуть утворюватися наукові та координаційні ради та комісії. Склад цих рад і комісій та положення про них затверджує начальник служби.

13. Утримання служби здійснюється відповідно до законодавства.

Матеріально-технічне забезпечення служби здійснюється за рахунок коштів сільського, селищного бюджету.

Штатний розпис служби затверджується сільським, селищним головою

у межах структури та граничної чисельності служби.

Гранична чисельність, фонд оплати праці працівників служби затверджуються рішенням сільської, селищної ради.

**Генеральний директор Директорату
розвитку соціальних послуг
та захисту прав дітей**

Руслан КОЛБАСА

Додаток Б

Про утворення Державної служби України у справах дітей

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Утворити Державну службу України у справах дітей як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.

2. Розділ II та пункт 1 розділу III схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" (Офіційний вісник України, 2014 р., № 74, ст. 2105; 2019 р., № 86, ст. 2898), доповнити абзацом такого змісту:

"Державна служба України у справах дітей".

3. Міністерству соціальної політики у двомісячний строк подати Кабінетові Міністрів України: проект Положення про Державну службу України у справах дітей; пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства, що впливають з цієї постанови.

4. Фонду державного майна внести в установленому порядку Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо розміщення Державної служби у справах дітей.

5. Ця постанова набирає чинності одночасно із законом, що визначає спеціальний статус, особливі завдання та повноваження Державної служби у справах дітей, та законом, яким внесено зміни до Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" щодо фінансування зазначеної Служби.

Прем'єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

Додаток В

Рішенням Уряду створено Державну службу у справах дітей 2023 р.

На сьогодні, уряд ухвалив постанову про створення Державної служби у справах дітей. Ця Служба як центральний орган виконавчої влади реалізовуватиме державну політику у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення.

Сьогодні в Україні більше 7,5 млн дітей, які всі страждають від впливу російської агресії. Також понад 65 тис. дітей в Україні є сиротами чи позбавлені батьківського піклування. Незалежно від того, де виховуються діти - в рідній, чи прийомній родині, усі вони потребують соціальної підтримки.

«Сьогодні ми створили орган, який опікуватиметься забезпеченням прав кожної дитини, у т.ч. її права на життя в родині, та якісною роботою установ і органів, відповідальних за піклування про дитину. Україна - не для інтернатів, як справедливо відзначив наш Президент. Тому, ми посилюємо координацію органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, служб у справах дітей, з тим, щоб кожна дитина змогла відчути батьківську любов», – підкреслила Міністр соціальної політики Оксана Жолнович.

Серед ключових завдань новоствореної Державної служби у справах дітей – координація надання соціальної підтримки та соціальних послуг сім'ям з дітьми (в тому числі тим, над якими встановлено опіку чи піклування), прийомним сім'ям, сім'ям патронатних вихователів, дитячим будинкам сімейного типу, усиновлювачам.

Також, Служба здійснюватиме моніторинг за дотриманням місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями, фізичними особами законодавства щодо захисту прав дітей. Фахівці понад 1400 територіальних громад в Україні зможуть отримувати методичну допомогу щодо налагодження дієвої системи захисту дітей в громаді.

Крім того, Служба здійснюватиме безпосередню взаємодію з дипломатичними установами України за кордоном, щоб забезпечити дотримання прав дітей–громадян України та їх повернення на Батьківщину.

Додаток Д

УКРАЇНА
ДЖУРИНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
ШАРГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

23545, с.Джурин Шаргородського району Вінницької області

11 грудня 2020 року

Рішення № 25

1 сесії 8 скликання

Про створення Служби у справах дітей
Джуринської сільської ради.

Відповідно до ст. ст. 11, 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», статей 11 та 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866, та з метою впорядкування структури сільської ради для більш ефективної діяльності ради та її виконавчих органів, Джуринська сільська рада

В І Р І Ш И Л А :

1. Створити Службу у справах дітей Джуринської сільської ради.
2. Затвердити Положення про Службу у справах дітей Джуринської сільської ради (додаток 1).
3. Доручити керівнику провести державну реєстрацію Служби у справах дітей Джуринської сільської ради.
4. Контроль за виконанням даного рішення покласти на постійну комісію з гуманітарних питань, з питань прав людини, законності, депутатської діяльності, етики та регламенту (голова комісії Боднарчук С.Й.)

Джуринський сільський голова

Галина Попсуй

Згідно з оригіналом
сільський голова Попсуй Г.М.

Додаток Е

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства Соціальної політики
26 червня 2014 року № 059
(з змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства соціальної політики України
від 29 грудня 2016 року № 1206)

ЗВІТ про виконання паспорта бюджетної програми місцевого бюджету на 2021 рік

1.	0500000	Служба у справах дітей Давуринської сільської ради	44038735		
<small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>		<small>(найменування головного розпорядника коштів місцевого бюджету)</small>	<small>(код за ЄДРПОУ)</small>		
2.	0910000	Служба у справах дітей Давуринської сільської ради	44038735		
<small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>		<small>(найменування відповідального виконавця)</small>	<small>(код за ЄДРПОУ)</small>		
3.	0910160	0160	0131	Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, територіальних громадах	0255200000
<small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>		<small>(код Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	<small>(код Функціональної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	<small>(найменування бюджетної програми згідно з Типовою програмною класифікацією видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	<small>(код бюджету)</small>

4. Цілі державної політики, на досягнення яких спрямована реалізація бюджетної програми

№ з/п	Ціль державної політики
1	Запобігання в громадах дитячої безглядності та безпритульності, вчинення дітьми правопорушень
2	Переорієнтація соціальної політики на сім'ю, забезпечення прав і соціальних гарантій, що надаються дітям

5. Мета бюджетної програми

Керівництво і управління у відповідній сфері

6. Завдання бюджетної програми

№ з/п	Завдання
1	Здійснення видатків законодавством повноважень у сфері захисту прав дітей

7. Видатки (надані кредити з бюджету) та напрями використання бюджетних коштів за бюджетною програмою

№ з/п	Напрями використання бюджетних коштів*	Затверджено у паспорті бюджетної програми			Касові видатки (надані кредити з бюджету)			Виконано		
		загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, територіальних громадах	423244,00	0,00	423244,00	355269,56	0,00	355269,56	67974,44	0,00	67974,44

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
визначити між касовими та затвердженими у паспорті бюджетної програми показниками туди як по штатному розкладу передбачено 2,5 штатних одиниць, а фактично 2 штатних одиниць тому зменшено Фонд оплати праці і нарахований ЄСВ										
Усього		423244,00	0,00	423244,00	355269,56	0,00	355269,56	67974,44	0,00	67974,44

8. Видатки (надані кредити з бюджету) на реалізацію місцевих/регіональних програм, які виконуються в межах бюджетної програми

№ з/п	Найменування місцевої/регіональної програми	Затверджено у паспорті бюджетної програми			Касові видатки (надані кредити з бюджету)			Виконано		
		загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Усього										

9. Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання

№ з/п	Показник	Співвідношення	Джерело інформації	Затверджено у паспорті бюджетної програми			Фактичні результати виконання, отримані за результат касових видатків (надані кредити з бюджету)			Відхилення		
				загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Запит												
1	Кількість штатних одиниць	0,0	штатний розклад	2,00	0,00	2,00	2,00	0,00	2,00	0,00	0,00	0,00
Продукт												
2	Кількість оформлених листів звернень до суду	0,0	журнал реєстрації поданих документів	200,00	0,00	200,00	222,00	0,00	222,00	22,00	0,00	22,00
3	Кількість дітей одит та побачення батьківського виховання, призначені судом за бажання батьківського татун	0,0	Звіт	18,00	0,00	18,00	19,00	0,00	19,00	1,00	0,00	1,00
Ефективність												
4	Витрати на утримання однієї штатної однини	0,0	розрахунок	195622,00	0,00	195622,00	195622,00	0,00	195622,00	0,00	0,00	0,00
5	Кількість виконаних листів звернень однієї однини	0,0	розрахунок	100,00	0,00	100,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Аналіз стану виконання результативних показників												
Стан виконання результативних показників добрий. Витрати на утримання однієї штатної однини забезпечені на 100 відсотків.												

10. Узагальнений висновок про виконання бюджетної програми.

Завдання передбачені бюджетною програмою 0910160 "Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, територіальних громадах" у 2021 році виконано повністю. Затверджені паспорт бюджетної програми та фактично проведені у 2021 році видатки надали можливість забезпечити ціль державної політики, на досягнення яких спрямована реалізація бюджетної програми. За напрямом використання бюджетних коштів "Забезпечення виконання і виконання законодавства повноважень" на належному рівні вирішені питання фінансового забезпечення управління, а саме: забезпечено своєчасну оплату заробітної плати працівникам, стану зарплати на оплату праці та інші поточні видатки. Рівень однієї ефективності результативних показників високий, програма залишається актуальною для подальшої реалізації.

* Зазначаються всі напрями використання бюджетних коштів, затверджено у паспорті бюджетної програми

Начальник ССД

Провідний спеціаліст - бухгалтер

Роман ГОНТАРУК

(підпис) (підпис) (підпис)

Галина ГУМЕВНА

(підпис) (підпис) (підпис)

Додаток Ж

ЗАТВЕРДЖЕНО
 Голова Миколаївської обласної ради
 20 червня 2023 року № 42
 На підставі рішення Миколаївської обласної ради
 № 19 від 11.07.2023 року № 1208

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ / резолюційний документ

Служба у сферах дітей Давурицької сільської ради

(забезпечення виконання розпорядження)

квартал червня 2023 року

02.01.2023 р. № 42

Паспорт бюджетної програми місцевого бюджету на 2023 рік

000000	Служба у сферах дітей Давурицької сільської ради			44028735
<small>код Програмної класифікації видатків та призначення коштів (бюджету)</small>				
<small>(забезпечення виконання розпорядження органів місцевого бюджету)</small>				
0010000	Служба у сферах дітей Давурицької сільської ради			44028735
<small>код Програмної класифікації видатків та призначення коштів (бюджету)</small>				
<small>(забезпечення виконання коштів)</small>				
0010160	0160	0113	Керівництво і управління у місцевій сфері у містах (місті Києві), окладах, одах, територіальних громадах	025200000
<small>код Програмної класифікації видатків та призначення коштів (бюджету)</small>				
<small>код Типової програми класифікації видатків та призначення коштів (бюджету)</small>				
<small>код Функціональної класифікації видатків та призначення коштів (бюджету)</small>				
<small>(забезпечення бюджетної програми в сфері виконання програмних функцій видатків та призначення коштів (бюджету))</small>				
<small>код Бюджету</small>				

Вісім бюджетних призначень бюджетних асигнувань – 497087 гривень, у тому числі загального фонду – 497087 гривень та спеціального фонду – 0 грн.

Цілі для виконання бюджетної програми

- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.1996 № 254/96к -ВР;
- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 08.07.2000 № 2456-VI (з і змінами та доповненнями);
- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2010 № 1147 «Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у сфері «Державне управління» (з і змінами та доповненнями);
- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2010 № 1536 « Про результативні показники бюджетної програми» (з і змінами та доповненнями);
- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 20.09.2007 № 793 «Про затвердження складових програмної класифікації видатків та призначення коштів місцевого бюджету» (з і змінами та доповненнями);
- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 26.08.2014 № 838 « Про деякі питання управління програмами – цілісного методу складання та виконання місцевих бюджетів» (з і змінами та доповненнями);
- згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2023р. №25 «Про створення Української Служби у сферах дітей Давурицької сільської ради»;
- згідно з рішенням сесії Давурицької сільської ради від 25.12.2022 №794/24 про створення «Служба у сферах дітей Давурицької сільської ради».

згідно з рішенням сесії Давурицької сільської ради від 25.12.2022 №794/24 про створення «Про місцевий бюджет Давурицької територіальної громади на 2023 рік»

5. Цілі державної політики, на досягнення яких спрямована реалізація бюджетної програми

№ з/п	Цілі державної політики
1	Забезпечення в громадах дітями безпечності та безпартійності, а також дітями працюючими.
2	Забезпечення соціальної захищеності на сільсь, забезпечення прав і соціальної гарантії, для підлітків дітей

6. Мета бюджетної програми

Керівництво і управління у місцевій сфері

7. Завдання бюджетної програми

№ з/п	Завдання
1	Забезпечення виконання законодавством повноважень у сфері захисту прав дітей

8. Напрями використання бюджетних коштів

№ з/п	Напрямок використання бюджетних коштів	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
1	Керівництво і управління у місцевій сфері у містах (місті Києві), окладах, одах, територіальних громадах	497 087	0	497 087
Усього		497 087	0	497 087

9. Перелік місцевих / регіональних програм, що виконуються у складі бюджетної програми

№ з/п	Найменування місцевих / регіональних програм	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
1		а	б	в
Усього				

10. Результативні показники бюджетної програми

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Джерело інформації	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
1	загальні	а	б	в	г	д
2	Кількість дітей, які навчаються	ос.	Шкільний реєстр	2,50	0,00	2,50
3	Кількість окремих осіб, які навчаються	ос.	Журнал реєстрації	250,00	0,00	250,00
4	Кількість дітей сиріт та найбільш неблагополучних сімейних, проблемних сімей та бездомних дітей місцевого типу	ос.	Звіт	20,00	0,00	20,00

а	б	в	г	д	е	ж
1	ефективності					
2	Вартість на утримання однієї освітньої одиниці	грн.	Контроль	147 569,00	0,00	147 569,00
3	Кількість виконаних заходів, заходів та інших програмних	за.	Звіт	103,00	0,00	103,00

Місце для ССД

ПОГОДЖЕНО:

Фінансове управління Давурицької сільської ради
 Начальник фінансового управління

02.01.2023 р.
 М.П.

(Signature)
 Голова

Розшифровка підпису

Розшифровка підпису